

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΘΕΜΑ: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ**

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

**Μαρίας ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ του Γεωργίου
(Α.Μ. 4097)**

**Επιβλέπων:
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΛΑΔΑΣ
Καθηγητής**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2011

Με λίγα λόγια...

Η βυζαντινή αυτοκρατορία και ορθοδοξία επηρέασαν ανεξίτηλα την πορεία της Κρήτης, τόσο κατά την παλαιοχριστιανική όσο και κατά τη βυζαντινή περίοδο. Στις περιόδους αυτές ανεγέρθηκε πληθώρα από εκκλησίες και μοναστήρια και σήμερα υπολογίζεται ότι υπάρχουν πάνω από 600 βυζαντινές εκκλησίες και 50 μοναστήρια.

Ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει διάφορους αρχιτεκτονικούς τύπους εκκλησιών, όπως είναι οι βασιλικές, οι σταυροειδείς με τρούλο, οι μονόχωρες με τρούλο καθώς και υπέροχα μικρά ξωκλήσια στην ύπαιθρο.

Πέρα όμως από το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, οι εκκλησίες διαθέτουν πλούσιο εσωτερικό διάκοσμο με ψηφιδωτά στις παλαιοχριστιανικές βασιλικές και σε τοιχογραφίες στις βυζαντινές εκκλησίες. Τα θέματα των ψηφιδωτών είναι κατά κανόνα γεωμετρικά, ή εμπνευσμένα από την καθημερινότητα και τη φύση.

Σημαντικά μοναστήρια στο νομό Χανίων είναι: τα μοναστήρια του Ακρωτηρίου η μονή Αγίας Τριάδας ή Τσαγκαρόλων, η μονή Γουβερνέτου, το Καθολικό της μονής του Αγίου Ιωάννη του Ερημίτη, η μονή του Τιμίου Προδρόμου στις Κορακίες, η μονή Γωνιάς στο Κολυμπάρι, η μονή Χρυσοκαλίτισσας και της Χρυσοπηγής κ.α..

Στο νομό Ηρακλείου υπάρχουν εξάισια δείγματα μοναστηριών, σύμβολα εξαιρετικής αρχιτεκτονικής, όπως του αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη στις Ασίτες, της Παλιανής στο Βενεράτο, του Βροντησίου, της Καρδιωτίσσης και Επανωσήφη στην αγία Βαρβάρα, της μονής Αγκαράθου και του αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στην Ανώπολη.

Από την ίδια περίοδο υπάρχουν, επίσης, πολλές εκκλησίες· οι βυζαντινές εκκλησίες των αγίων Δέκα Μαρτύρων και του Αρχάγγελου Μιχαήλ, καθώς και της αγίας Τριάδας, αγίας Παρασκευής και Ασωμάτου στις επάνω Αρχάνες και του αγίου Μηνά και του αγίου Τίτου στο Ηράκλειο. Επίσης, υπάρχουν εκκλησιάκια λαξευμένα σε βράχους και σπηλιές, όπως αυτά στο χωριό του αγίου Θωμά.

Στο Λασιθί, η μονή Τοπλού συγκλονίζει τόσο με την αρχιτεκτονική, όσο και εξ αιτίας της ιστορίας και της τοποθεσίας της. Η Παναγία η Κερά στην Κριτσά, αλλά και ο μεσαιωνικός οικισμός της Βόιλα στον Χανδρά, αφήνουν στον επισκέπτη την έντονη γεύση της ιστορικής μνήμης και αποκαλύπτουν εποχές ακμής και πίστης.

In a few words...

The Byzantine Empire and the Eastern Orthodox Church marked the religious identity of Crete Island, both during the paleochristian and the byzantine period. During these periods, a plethora of churches and monasteries were built. Currently, it is estimated that over 600 Byzantine churches and 50 monasteries are found on Crete.

Visitors will be able to identify various architectural styles of constructions, such as basilicas, cross-shaped churches with dome, as well as magnificent chapels in the country side.

In addition to their architectural significance, these churches, chapels, paleochristian basilicas and byzantine churches are richly decorated with mosaic floors and murals, respectively. The mosaic floors represent geometrical shapes and figures inspired by daily life or nature.

Some of the most important monasteries in the prefecture of Chania are: ayia Triada Tsagarolon (at Akrotiri), the Gouvernrrou, St. John the Hermit's, "Timiou Prodromou" at Korakies, the Gonia monastery at Kolympari, the Chrisoskalitissa and the Chrisopigi.

In the prefecture of Heraklion there are equally important monasteries and specimens of excellent architecture, for example: St. George at Gorgolaini location (at Asites), Paliani at Venerato, the monastery of Vrontisi, the monastery of Kardiotissa on the way to Lasithi Plateau, of Epanosifis at ayia Varvara, of Agarathos and St. John the Theologian at Anopolis.

Also, there are byzantine churches whose construction coincided with that of the monasteries: the churches of ayioi Deka, Archangel Michael, St Trinity, ayia Paraskevi and Asomatou at Archanes town and the churches of St. Minas and St. Titus at Heraklion city. There are small chapels hewn in rocks and caves, for example in ayios Thomas village.

The Toplou monastery in the prefecture of Lasithi has an interesting architectural style and a more interesting story to tell to visitors. The monastery of "Panayia Kera" at Kritsa village and the Medieval settlement of Voila at Chandra are very interesting and inspiring sites.

ΜΕΡΟΣ 1ο : Τουρισμός: Ένα φαινόμενο διαχρονικό και οικουμενικό

ΣΕΛ.

1.1. Η έννοια του Τουρισμού.....	7
1.2 Διακρίσεις του τουρισμού.....	9
1.3. Επιπτώσεις του τουρισμού.....	10
1.3.1. Οικονομικές επιπτώσεις.....	11
1.3.2. Κοινωνικό - πολιτιστικές επιπτώσεις.....	14
1.3.3. Περιβαλλοντικές και χωρικές επιπτώσεις.....	17
1.4 Αειφορικός τουρισμός.....	20
1.4.1 Έννοιες κλειδιά: Αειφορικός τουρισμός, Δείκτες, φέρουσα ικανότητα..	20
1.4.2 Βασικές αρχές αειφορικού τουρισμού.....	22
1.4.3 Διαχείριση για αειφορικό τουρισμό.....	24
1.5 Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός.....	25
1.5.1 Διαχρονική αξία, παγκόσμιος προορισμός.....	25
1.5.2 Νέα Εποχή Τουριστικών Επενδύσεων.....	25
1.5.3 Ένα Μοναδικό Τοπίο.....	26
1.6 Κρήτη: Το νησί των αντιθέσεων.....	27
1.7. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....	28
1.8. Σημαντικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.....	29

ΜΕΡΟΣ 2ο : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΣΕΛ.

2.1. Γνωριμία με το είδος του Θρησκευτικού Τουρισμού.....	39
2.1.1 Έννοια και χαρακτηριστικά.....	39
2.2. Κατηγορίες θρησκευτικού τουρισμού	40
2.3 Θρησκευτικός τουρισμός σε παγκόσμιο επίπεδο.....	42
2.4 Θρησκευτικός τουρισμός στα πλαίσια της Ελλάδας.....	42
2.4.1 Εκκλησίες – Μοναστήρια.....	43
2.5 Η διάδοση του χριστιανισμού στη Κρήτη.....	44
2.6 Ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία των μοναστηριών της Κρήτης.....	45
2.6.1 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στην Περιφέρεια Ηρακλείου.....	49
2.6.2 Μοναστήρια της Βιάννου.....	61
2.6.3 Εκκλησιαστικά συγκροτήματα – εκκλησίες.....	62
2.6.4 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στο νομό Ρεθύμνου.....	65
2.6.5 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στα Χανιά.....	67
2.6.6 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στο νομό Λασιθίου.....	68
2.7. Προτάσεις – Συμπεράσματα.....	72
Βιβλιογραφία.....	74

ΜΕΡΟΣ 1ο : Τουρισμός: Ένα φαινόμενο διαχρονικό και οικουμενικό

1.1. Η έννοια του Τουρισμού

Η λέξη τουρισμός προήλθε από τη γαλλική λέξη TOUR η οποία σημαίνει γύρος, γυρίζω, - τριγυρίζω και την αγγλική λέξη TOURING, που σημαίνει τριγυρίζω διάφορες περιοχές για επίσκεψη των διαφόρων αξιοθέατων κλπ. Και οι δύο λέξεις έχουν τις ρίζες τους στη λατινική λέξη TORNUS. Πολύ αργότερα, και πιο συγκεκριμένα από το 1811 και μετά, τέθηκε σε χρήση η λέξη tourism για να υποδηλώσει το ταξίδι το οποίο γίνεται για λόγους προσωπικής ευχαρίστησης, ξεκούρασης και αναψυχής.

Οι βασικές παράμετροι που στοιχειοθετούν και ορίζουν το φαινόμενο 'τουρισμός', είναι τρεις:

1. το στοιχείο της *μετακίνησης*. Δηλαδή, για να υπάρξει τουρισμός θα πρέπει να υπάρχουν άτομα, μεμονωμένα ή σε ομάδες, τα οποία θα μετακινούνται από μια περιοχή, (τουριστική αφετηρία), προς κάποια άλλη, (τουριστικός προορισμός).
2. η έννοια της *δραστηριότητας*, η οποία προκύπτει από τις εκάστοτε μετακινήσεις των τουριστών. Με άλλα λόγια, τα άτομα που κάνουν τουρισμό αναπόφευκτα μετακινούνται και κατά τη διάρκεια αυτών τους των μετακινήσεων, προβαίνουν σε κάποιου είδους δραστηριότητες υποκινούμενες από ένα συγκεκριμένο κίνητρο.
3. η *επιθυμία* που έχει το κάθε άτομο να αποδράσει από ό, τι το δεσμεύει και το απασχολεί κατά τη διάρκεια της καθημερινότητάς του, είναι το στοιχείο εκείνο που χαρακτηρίζει κάποιες δράσεις 'τουριστικές', καθώς είναι αυτονόητο ότι τουρισμό δεν συνιστούν όλες οι δραστηριότητες τις οποίες πραγματοποιεί ένα άτομο που ταξιδεύει. Η επιθυμία του αυτή που υποκινεί τις μετακινήσεις και τις δραστηριότητες που απορρέουν δεν είναι ίδια σε όλα τα άτομα, αλλά διαφοροποιείται τόσο ως προς την ένταση, όσο και ως προς το βαθμό από άτομο σε άτομο, αναλόγως των δημογραφικών και όχι μόνο, χαρακτηριστικών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι τουρισμός σημαίνει αφενός τις μετακινήσεις ενός ατόμου για λόγους αναψυχής αυτές καθ' εαυτές, δηλαδή η *περιήγηση* και αφετέρου το σύνολο των *δραστηριοτήτων*, που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια των μετακινήσεών του και οι οποίες αποσκοπούν στην πραγματοποίηση των ταξιδιών και της διαμονής για λόγους αναψυχής.

Τ ο υ ρ ι σ μ ό ς είναι κάθε μετακίνηση – ταξίδι στο εσωτερικό της χώρας, με μία τουλάχιστον διανυκτέρευση εκτός της μόνιμης κατοικίας ή με μια μετακίνηση τουλάχιστον 200 χιλιομέτρων από αυτήν. Επίσης, κάθε μετακίνηση στο εξωτερικό, ανεξάρτητα από την απόσταση ή τον αριθμό των διανυκτερεύσεων, αλλά με την προϋπόθεση ότι δεν ενυπάρχει οικονομικό αποτέλεσμα στη μετακίνηση αυτή και η παραμονή δεν διαρκεί πάνω από 6 μήνες.

Τ ο υ ρ ί σ τ α ς είναι αυτός ο οποίος πραγματοποιεί τις παραπάνω μετακινήσεις – ταξίδια για λόγους ψυχαγωγίας, ανάπαυσης, υγείας, μόρφωσης (ήθη – έθιμα, ιστορία, διαπροσωπικές σχέσεις, κλπ.), με αφορμή την εσωτερική ανάγκη για απόδραση και αλλαγή που όλοι έχουμε μέσα μας.

1.2 Διακρίσεις του τουρισμού

- Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη)
- Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία)
- Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα)
- Διεθνής τουρισμός (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού
- Εθνικός τουρισμός (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού

(<http://el.wikipedia.org/>)

1.3. Επιπτώσεις του τουρισμού

Ο τουρισμός και η αναψυχή έχουν γίνει μια από τις πιο σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες στην Ευρώπη. Ο τουρισμός φέρνει εισόδημα και δουλειές, κατανόηση άλλων πολιτισμών, διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ανάπτυξη υποδομής, που με τη σειρά τους έχουν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη.

Όμως κάποιες μορφές τουρισμού μπορεί να προκαλέσουν καταστροφή βιοτόπων, υποβάθμιση τοπίων, ανταγωνισμό για φυσικούς πόρους και υπηρεσίες (όπως για παράδειγμα τις χρήσεις γης, το γλυκό νερό, την ενέργεια, την παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων). Επιπλέον, οι πληθυσμοί- οικοδεσπότες μπορεί να υποστούν απώλεια των παραδόσεων τους και να εξαρτηθούν υπέρ του δέοντος από το τουριστικό εισόδημα.

Τα προβλήματα αυτά επιδεινώνονται από τη συγκέντρωση τουριστικών δραστηριοτήτων σε σεζόν σχετικά μικρής διάρκειας και σε συγκεκριμένες, συχνά μικρές, περιοχές οι οποίες υφίστανται τις πιέσεις και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων όπως γεωργία, βιομηχανία, αλιεία, αστικοποίηση.

Ο τουρισμός εξαρτάται πολύ περισσότερο από κάθε άλλη ανθρώπινη δραστηριότητα από την ποιότητα του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Όμως, καθώς συγκεκριμένες χώρες ή συγκεκριμένες περιοχές γίνονται δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί, η έλλειψη διαχείρισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τουρισμού μπορεί να υπονομεύσει τα μελλοντικά οφέλη. Για παράδειγμα, το 1990 στην Αδριατική οι κόκκινες παλίρροιες, στοίχισαν 1.5 δις ECU σε απώλειες στην αλιεία και στον τουρισμό.

(Πηγή: Europe's environment, The Dobbris assessment, Stanners D. & Bourdeau P. (ed), European Environment Agency, Copenhagen (1995)

1.3.1. Οικονομικές επιπτώσεις

Ο συμβατικός τουρισμός περιλαμβάνει πολλές έμμεσες δαπάνες οι οποίες μπορούν να έχουν δυσάρεστα οικονομικά αποτελέσματα στην τοπική κοινότητα που τις φιλοξενεί. Συχνά, οι πλούσιες χώρες είναι πιο κατάλληλες ώστε να επωφεληθούν οικονομικά από τον τουρισμό από ό,τι οι φτωχές χώρες. Αν και οι ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες έχουν μεγαλύτερη και επιτακτική ανάγκη για επιπλέον εισόδημα, θέσεις εργασίας και γενική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσω του τουρισμού, είναι, τις περισσότερες φορές, οι λιγότερο ικανές για να πραγματοποιήσουν αυτά τα οφέλη. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στη μεγάλη κλίμακα μεταφορά και επιστροφή των τουριστικών εσόδων έξω από τη χώρα φιλοξενίας, στον αποκλεισμό των τοπικών επιχειρήσεων και προϊόντων.

➤ Διαρροές στο εισόδημα

Το άμεσο εισόδημα για μια περιοχή είναι το ποσό των τουριστικών δαπανών που παραμένει εντός των συνόρων της περιοχής. Πολύ συχνά, όμως, αυτό είναι ένα σχετικά μικρό ποσό λόγω της "διαρροής" που υπάρχει, δηλαδή του χρηματικού εκείνου ποσού που χάνει μια περιοχή εξαιτίας των δασμών, των κερδών και των αμοιβών που πληρώνονται εκτός της περιοχής και των δαπανών για τις εισαγωγές. Επίσης, στην περίπτωση που οι τουρίστες απαιτούν πρότυπα εξοπλισμού, διατροφής και άλλων προϊόντων τα οποία δεν μπορεί να προσφέρει η χώρα που φιλοξενεί. Στις περισσότερες πλήρως οργανωμένες τουριστικές περιηγήσεις, περίπου το 80% των ταξιδιωτικών δαπανών διοχετεύεται ως έσοδο στις αεροπορικές εταιρείες, τις διεθνείς επιχειρήσεις (οι οποίες συχνά έχουν την έδρα τους στη γενέτειρα χώρα των ταξιδιωτών) και όχι στις τοπικές επιχειρήσεις ή στους εργαζόμενους.

Οι τοπικές επιχειρήσεις συχνά αντιμετωπίζουν τη σοβαρή μείωση του εισοδήματός τους από τους τουρίστες, λόγω της δημιουργίας ολοκληρωμένων πακέτων διακοπών (όπου συμπεριλαμβάνονται όλα τα έξοδα). Όταν οι τουρίστες παραμένουν στο ίδιο κρουαζιερόπλοιο ή θέρετρο καθ' όλη τη διαμονή τους, όπου τους παρέχεται οτιδήποτε χρειαστούν, εκεί θα διοχετεύσουν όλο τους το εισόδημα. Αυτό σημαίνει ότι η τοπική κοινωνία δεν έχει την ευκαιρία να επωφεληθεί από τον τουρισμό.

➤ **Κόστος υποδομών**

Αναπτυξιακές παρεμβάσεις στον τομέα του τουρισμού είναι δυνατό να κοστίσουν αρκετά ακριβά για την τοπική κυβέρνηση και τους φορολογούμενους πολίτες. Οι υπεύθυνοι ανάπτυξης υπάρχει περίπτωση να επιθυμούν από την κυβέρνηση τη βελτίωση του αεροδρομίου, των δρόμων και άλλων υποδομών. Δυνατότητες για μειωμένους φόρους και άλλα χρηματοδοτικά πλεονεκτήματα για δαπανηρές δραστηριότητες. Οι δημόσιοι πόροι που δαπανούνται για επιδοτούμενες υποδομές ή για τους μειωμένους φόρους, είναι πιθανό να προκαλέσουν ελάττωση των κυβερνητικών επενδύσεων σε άλλους κρίσιμους τομείς όπως αυτοί της εκπαίδευσης και της υγείας.

➤ **Αύξηση στις τιμές**

Οι αυξημένες απαιτήσεις των τουριστών για βασικές υπηρεσίες και αγαθά συχνά προκαλούν αυξήσεις των τιμών, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τους τοπικούς κατοίκους, το εισόδημα των οποίων δεν μπορεί να αυξηθεί αναλογικά. Η τουριστική ανάπτυξη και η συσχετιζόμενη αύξηση στις απαιτήσεις για ακίνητη περιουσία μπορεί να αυξήσουν δραματικά τις οικοδομικές δαπάνες και την αξία της γης. Αυτό δεν συνεπάγεται μόνο τη δυσκολία που αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία ώστε να καλύψει τις βασικές καθημερινές της ανάγκες. Μπορεί να έχει επίσης ως αποτέλεσμα την κυριαρχία από ξένους στην αγορά γης και την εσωτερική μετανάστευση η οποία διαβρώνει τις οικονομικές ευκαιρίες για τους ντόπιους. Οι τουρίστες οι οποίοι κατέχουν δεύτερη κατοικία και διαμένουν εκεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα προκαλούν αύξηση των τιμών αν ο αριθμός τους αποτελεί μία κρίσιμη μάζα.

➤ **Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό**

Πολλές χώρες αποδέχονται τον τουρισμό ως το μοναδικό πιο σημαντικό μέσο για να ανθήσει η οικονομία τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν περισσότερο τρωτές οι χώρες αυτές σε οτιδήποτε επηρεάζει αρνητικά την τοπική τουριστική βιομηχανία (π.χ. τρομοκρατική φοβία, στρατιωτικές συγκρούσεις, επιπτώσεις από φυσικές καταστροφές), γεγονός καταστρεπτικό για τη συνολική οικονομία της χώρας. Η Τουρκική οικονομία, παραδείγματος χάρη, υπέφερε αρκετά λόγω του πολέμου με το Ιράκ στην αρχή του εικοστού πρώτου αιώνα.

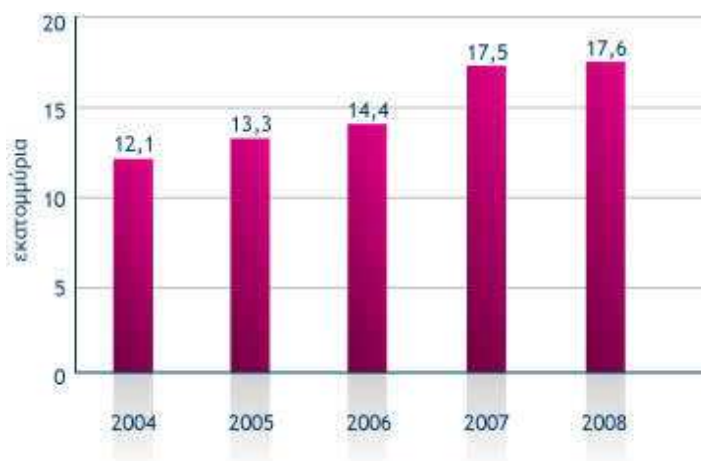
➤ Εποχιακός χαρακτήρας των θέσεων εργασίας

Ο εποχιακός χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας δημιουργεί οικονομικά προβλήματα για προορισμούς που εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτήν. Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εποχιακοί εργαζόμενοι αφορούν την ανασφάλεια ως προς το θέμα της εργασίας (και κατά συνέπεια στο εισόδημα), καθώς συχνά δεν υπάρχει κάποια εγγύηση για συνέχιση της απασχόλησης από τη μία τουριστική περίοδο στην άλλη, αλλά αφορούν και δυσκολίες σε θέματα περαιτέρω κατάρτισης, θέματα ιατρικής ασφάλισης σχετικής με το χώρο απασχόλησης, αναγνώρισης της προϋπηρεσίας τους, και μη ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης και εργασίας. (http://www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/why_economicimpacts.html)

Βασικός τομέας της ελληνικής οικονομίας

Ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ της Ελλάδας, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας (36% το 2007). Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες. Το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες. Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα. (www.investingreece.gov.gr/)

Τουριστικές Αφίξεις

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

1.3.2. Κοινωνικό - πολιτιστικές επιπτώσεις

Οι κοινωνικό - πολιτιστικές επιπτώσεις των τυπικών μορφών τουρισμού που περιγράφονται εδώ, αφορούν τα αποτελέσματα που έχουν στις τοπικές κοινωνίες οι άμεσες και έμμεσες σχέσεις με τουρίστες και η αλληλεπίδρασή τους με την τουριστική βιομηχανία. Εξαιτίας πολλών αιτιών, οι τοπικές κοινωνίες που φιλοξενούν τον τουρισμό συχνά αποτελούν και το πιο αδύναμο συμβαλλόμενο μέρος στις σχέσεις αλληλεπίδρασης με τους φιλοξενούμενους τους και με τους φορείς παροχής υπηρεσιών. Οι αρνητικές επιπτώσεις ανακύπτουν, όταν ο τουρισμός φέρει αλλαγές στα συστήματα αξιών και συμπεριφοράς και για αυτόν το λόγο απειλείται η γηγενής ταυτότητα. Επιπλέον, οι αλλαγές συχνά συμβαίνουν στη δομή της κοινωνίας, στις οικογενειακές σχέσεις, στους συλλογικούς παραδοσιακούς τρόπους ζωής, στις τελετές και στον τομέα της ηθικής.

➤ Αλλαγή στην τοπική ταυτότητα και τις αξίες

Οι τυπικές μορφές τουρισμού μπορούν να προκαλέσουν αλλαγή ή απώλεια της τοπικής ταυτότητας και των αξιών, γεγονός που οφείλεται σε αρκετές σχετιζόμενες επιδράσεις που εξηγούνται παρακάτω:

- *Εμπορευματοποίηση των τοπικών πολιτιστικών αξιών*
Ο τουρισμός μπορεί να μετατρέψει τον τοπικό πολιτισμό σε προϊόντα, στην περίπτωση που μειωθούν οι θρησκευτικές παραδόσεις, τα τοπικά έθιμα και οι γιορτές προκειμένου να προσαρμοστούν στις προσδοκίες των τουριστών και καταλήγοντας έτσι σε αυτό που ονομάζεται "αναδημιουργημένη εθνολογία".
- *Τυποποίηση*
Οι διάφοροι προορισμοί κινδυνεύουν να τυποποιηθούν μέσα στην όλη διαδικασία ικανοποίησης των τουριστικών επιθυμιών: από τη μια πλευρά το τοπίο, τα καταλύματα, το φαγητό, κ.λπ. θα πρέπει να ικανοποιούν την επιθυμία των τουριστών για κάτι καινούριο και άγνωστο σε αυτούς, ταυτοχρόνως θα πρέπει να μην είναι τόσο καινούρια ή παράξενα, διότι λίγοι είναι οι τουρίστες που πραγματικά ψάχνουν για εντελώς καινούρια πράγματα.
- *Προσαρμογή στις τουριστικές απαιτήσεις*
Οι τουρίστες επιθυμούν αναμνηστικά δώρα, καλλιτεχνικές δημιουργίες, πολιτιστικές εκδηλώσεις. Σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς, οι βιοτέχνες έχουν ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση και έχουν αλλάξει το σχεδιασμό των προϊόντων τους, προκειμένου αυτά να συμφωνούν περισσότερο με τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Το ενδιαφέρον που παρουσιάζεται από τους τουρίστες μπορεί να συμβάλει με την έννοια της ατομικής αξίας των καλλιτεχνών και να βοηθήσει στη διαφύλαξη της πολιτιστικής παράδοσης. Η

πολιτιστική διάβρωση μπορεί να παρουσιαστεί κατά τη διαδικασία εμπορευματοποίησης των πολιτιστικών αγαθών.

➤ **Πολιτιστικές αντιθέσεις**

Ο τουρισμός αφορά στη μετακίνηση ανθρώπων σε διαφορετικές γεωγραφικές τοποθεσίες και την καλλιέργεια κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε άτομα τα οποία διαφορετικά δεν θα συναντιόνταν. Γι αυτό το λόγο, μπορεί να παρουσιαστούν πολιτιστικές αντιθέσεις ως αποτέλεσμα των διαφορών που διακρίνουν τους πολιτισμούς, τις εθνικές και θρησκευτικές ομάδες, τις αξίες, τον τρόπο ζωής, τις γλώσσες και τα επίπεδα ευημερίας. Η συμπεριφορά των τοπικών κατοίκων απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη μπορεί να παρουσιαστεί μέσα από τα στάδια της ευφορίας όπου οι επισκέπτες είναι ιδιαίτερα καλοδεχούμενοι, της απάθειας, της ενόχλησης και πιθανώς του ανταγωνισμού όταν αρχίζει να αναπτύσσεται 'αντιτουριστική' συμπεριφορά ανάμεσα στους ντόπιους.

➤ **Φυσικές επιρροές που προκαλούν κοινωνικό άγχος**

Οι φυσικές επιρροές που ασκεί ο αυξανόμενος τουρισμός σε έναν προορισμό μπορεί να προκαλέσουν κοινωνικό άγχος, καθώς επηρεάζουν την τοπική κοινωνία.

Τα κοινωνικό-πολιτιστικά μειονεκτήματα περιλαμβάνουν:

- ❖ Πολιτιστική υποβάθμιση, ζημία στην πολιτιστική κληρονομιά από βανδαλισμούς, ρύπανση, παράνομη αφαίρεση στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, ή με αλλαγή του ιστορικού τοπίου που περιβάλλει την περιοχή.
- ❖ Αντιπαραθέσεις σχετικές με τη χρήση των πόρων, όπως ανταγωνισμός ανάμεσα στον τουρισμό και στους τοπικούς πληθυσμούς για τη χρήση των πρωταρχικών πόρων όπως νερού και ενέργειας, κυρίως λόγω των λιγοστών τους αποθεμάτων.
- ❖ Αντιπαραθέσεις με παραδοσιακές χρήσεις γης μπορεί επίσης να προκύψουν σε παράκτιες περιοχές, όταν η κατασκευή ξενοδοχείων και τουριστικών υποδομών στην ακτογραμμή αποκόπτει την πρόσβαση των ντόπιων σε μέρη όπου επιτρέπεται το παραδοσιακό ψάρεμα, καθώς και την οποιαδήποτε χρήση των περιοχών αυτών για λόγους αναψυχής.

➤ **Εγκληματικότητα**

Το ποσοστό εγκληματικότητας τυπικά αυξάνεται με την αύξηση και την αστικοποίηση μιας περιοχής. Η αύξηση του μαζικού τουρισμού συνοδεύεται συχνά από αυξημένη εγκληματικότητα. Η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού τουριστών που διαθέτουν για ξόδεμα πολλά λεφτά και συχνά κουβαλούν τιμαλφή όπως κάμερες και κοσμήματα, έλκει περισσότερο τους εγκληματίες και συνεπάγεται δραστηριότητες, όπως ληστείες ή εμπόριο ναρκωτικών. Επιπλέον, αν και ο τουρισμός δεν είναι η αιτία για σεξουαλική εκμετάλλευση, παρόλα αυτά παρέχει εύκολη πρόσβαση σε αυτήν.

➤ **Υποβαθμισμένοι όροι εργασίας και απασχόλησης**

Μελέτες δείχνουν πως αρκετές θέσεις εργασίας στον τουριστικό τομέα χαρακτηρίζονται από ανεπαρκείς όρους εργασίας και απασχόλησης: πολλές ώρες εργασίας, ασταθής απασχόληση, χαμηλοί μισθοί, ανεπαρκής κατάρτιση και ελάχιστες προοπτικές για περαιτέρω ανέλιξη. Επιπρόσθετα, οι πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα των ταξιδιών και του τουριστικού εμπορίου (φιλελευθεροποίηση, πολύ σκληρός ανταγωνισμός) φαίνεται πως ενισχύουν την τάση για πιο αβέβαιους και εύκαμπτους όρους απασχόλησης. Συχνά τα παιδιά προσλαμβάνονται για τέτοιες δουλειές, διότι θεωρούνται φτηνό και εύκαμπτο εργατικό δυναμικό. (http://www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/why_socioimpacts.html)

1.3.3. Περιβαλλοντικές και χωρικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός εξαρτάται πολύ περισσότερο από κάθε άλλη ανθρώπινη δραστηριότητα από την ποιότητα του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Όμως, καθώς συγκεκριμένες χώρες ή συγκεκριμένες περιοχές γίνονται δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί, η έλλειψη διαχείρισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τουρισμού μπορεί να υπονομεύσει τα μελλοντικά οφέλη. Για παράδειγμα, το 1990 στην Αδριατική οι κόκκινες παλίρροιες, στοίχισαν 1.5 δις ECU σε απώλειες στην αλιεία και στον τουρισμό.

Έτσι, ο τουρισμός μπορεί να επηρεάσει το φυσικό περιβάλλον σε τέτοιο βαθμό, ώστε να απειλήσει την ίδια του την ύπαρξη. Αυτό το σημείο είναι κρίσιμο για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης όπου ο πειρασμός είναι μεγάλος να αναπτυχθεί μη αειφορικός τουρισμός ως γρήγορο “τονωτικό” για την ανάκαμψη της οικονομίας.

Η τουριστική ανάπτυξη όπως ήδη έχει αναφερθεί συνδέεται στενά με την ποιότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Η σχέση αυτή όπως εξάλλου είναι αναμενόμενο έχει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα στα επιμέρους στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.

Αναφορικά με τα θετικά αποτελέσματα αυτά επικεντρώνονται:

- ✓ Στη διατήρηση και ανάπτυξη σημαντικών φυσικών περιοχών οι οποίες αποτελούν πόλους τουριστικής έλξης (ανάπτυξη πάρκων και προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανόμενης της σύστασης εθνικών και περιφερειακών πάρκων). Χωρίς τον τουρισμό, αυτές οι φυσικές περιοχές μπορεί να αναπτύσσονταν για άλλες χρήσεις, ή να αφήνονταν στην οικολογική καταστροφή.
- ✓ Στη βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας καθώς ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο για τον έλεγχο της ποιότητας του νερού, του αέρα, της ηχορύπανσης, των απορριμμάτων. Επιπλέον μπορεί να συντελέσει στη βελτίωση της περιβαλλοντικής αισθητικής, μέσω προγραμμάτων διατήρησης του τοπίου, σχεδιασμού και καλύτερης συντήρησης κτηρίων.
- ✓ Στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος καθώς τουριστικές εγκαταστάσεις σωστά σχεδιασμένες μπορούν να αναβαθμίσουν αγροτικά ή αστικά τοπία που διαφορετικά δεν θα υπήρχε ενδιαφέρον γι' αυτά.

- ✓ Στη βελτίωση των υποδομών κυρίως των οδικών και αεροπορικών υποδομών, των υποδομών ύδρευσης, αποχέτευσης, διάθεσης απορριμμάτων, επεξεργασίας υγρών αποβλήτων και επικοινωνιών.
- ✓ Στην αύξηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Η παρατήρηση του ενδιαφέροντος των τουριστών για τη φύση και η συνειδητοποίηση της σημασίας της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος για την τουριστική ανάπτυξη οδηγεί στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των κατοίκων των σχετικών περιοχών για το περιβάλλον.

Η ευαισθητοποίηση αυτή αφορά και τους κατοίκους των πόλεων. Ο τουρισμός τους φέρνει σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον, κάτι που εν δυνάμει οδηγεί στην περιβαλλοντική τους ενεργοποίηση. Και περιβαλλοντικά ευαίσθητοι πολίτες σημαίνει πολίτες που διεκδικούν και στηρίζουν περιβαλλοντικές πολιτικές.

Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις εκείνες που η τουριστική ανάπτυξη έχει αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον και κυρίως:

- Στο **τοπίο** καθώς σε αρκετές περιπτώσεις, παρατηρείται οι τουριστικές υποδομές να οδηγούν σε υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων και του τοπίου. Η κάλυψη ζωτικού χώρου από το φυσικό περιβάλλον για τις βασικές και τις συνοδευτικές εγκαταστάσεις (τεχνητές πλαζ, μαρίνες, εξέδρες και προστατευτικά αναχώματα) αλλάζουν τη φυσιολογία των ακτών και των ορεινών περιοχών. Αυτό δεν αποκλείει βέβαια τις θετικές εκείνες περιπτώσεις, που οι τουριστικές υποδομές εντάσσονται στο φυσικό περιβάλλον χωρίς να το αλλοιώνουν.
- Στη ρύπανση από τα **στερεά απόβλητα**, καθώς η μη ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων υποβαθμίζει την ποιότητα του περιβάλλοντος και ειδικότερα της ατμόσφαιρας, του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα και του τοπίου, ενώ μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα πυρκαγιών.
- Στο **νερό** για το λόγο ότι οι περισσότερες περιοχές που έχουν αναπτυχθεί τουριστικά (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα νησιά των Κυκλάδων) ήταν ανέκαθεν χώροι με λίγες βροχοπτώσεις και μικρά αποθέματα υπόγειου νερού.
- Στην κατανάλωση **ενέργειας** η οποία παλαιότερα σε πολλές περιοχές παράγονταν από ανανεώσιμες πηγές (ιδιαίτερα στα νησιά, η κυριότερη πηγή ενέργειας ήταν ο άνεμος), μέχρι την είσοδο στην πετρελαϊκή εποχή, όπου και

οι τοπικές πηγές ενέργειας μπήκαν στο περιθώριο και το πετρέλαιο κυριάρχησε σε όλες τις χρήσεις: από την ηλεκτροπαραγωγή έως τις μεταφορές.

Είναι κοινά αποδεκτό ότι για να μπορέσει ο τουρισμός να αποκτήσει μεγαλύτερη δυναμική, και μάλιστα κατά τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον, θα πρέπει, εκτός από τις παραδοσιακές μορφές του, να αναπτυχθούν και άλλες μορφές, οι λεγόμενες εναλλακτικές. Ως εναλλακτικές μορφές τουρισμού θεωρούνται αυτές οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιδράσεων. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από:

- 1) τη μικρής κλίμακας, ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη ανάπτυξη,
- 2) την ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική / ανεξάρτητη βάση, ή βάση μικρής κλίμακας και
- 3) στην έμφαση της απόκτησης εμπειριών, για τις τοπικές κουλτούρες και παραδόσεις

Μεταξύ των εναλλακτικών μορφών τουρισμού περιλαμβάνονται ο Οικολογικός τουρισμός (οικοτουρισμός), ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο θεραπευτικός - ιαματικός τουρισμός, ο συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός.

(<http://www.larissa-chamber.gr/Uploads/Files/TANEO/OKE8.pdf>)

1.4 Αειφορικός τουρισμός

Ο τουρισμός, ιδίως ο γενικός ή μαζικός, έχει το μερίδιό του στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ο όρος αειφόρος ανάπτυξη (sustainable development) αναφέρεται σε ένα είδος ανάπτυξης που σέβεται το περιβάλλον, λαμβάνει διαφορετικές μορφές στις διαφορετικές κοινωνίες και περιβάλλοντα και είναι η διαδικασία με την οποία οι κοινωνίες οδηγούνται σε μια κατάσταση δυναμικής ισορροπίας που καλείται αειφορία.

1.4.1 Έννοιες κλειδιά: Αειφορικός τουρισμός, Δείκτες, φέρουσα ικανότητα

Η κεντρική ιδέα είναι ότι καθώς ο όγκος των τουριστικών αφίξεων σε ένα τόπο αυξάνει, με συνέπεια την αντίστοιχη αύξηση των αρνητικών συνεπειών στην κοινωνία και στο περιβάλλον, έρχεται κάποια στιγμή που πέραν ενός μεγέθους παρουσίας επισκεπτών, οι συνέπειες γίνονται μη αποδεκτές τόσο από την τοπική κοινωνία, όσο και από τους τουρίστες (Καλοκάρδου & Κραντονέλλης 2005). Φέρουσα, λοιπόν, ικανότητα ενός τόπου είναι το μέγεθος εκείνο της τουριστικής παρουσίας που μπορεί να γίνει ανεκτό (Μαυροδόντης, 2006, Logar, 2010, Mihalic 2000).

Ως «βιώσιμος τουρισμός» ορίζεται **ο τουρισμός εκείνος που με τις υψηλές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές αποδόσεις, συμβάλει στην υψηλότερη δυνατή ευημερία και της περιοχής υποδοχής μακροχρόνια** (Σπιλάνης & Βαγιάννη).

Η αναγκαιότητα αειφορικού τουρισμού έχει αναγνωρισθεί διεθνώς σε κείμενα όπως την Ατζέντα 21 και στο 5ο Κοινοτικό Πρόγραμμα Πλαίσιο. Ακόμη όμως δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για τον αειφορικό τουρισμό. Μια σειρά από στοιχεία- κλειδιά θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην διαμόρφωση του όπως:

- ✓ μακροπρόθεσμη προοπτική
- ✓ αναγνώριση της αλληλεξάρτησης των οικονομικών και περιβαλλοντικών συστημάτων
- ✓ βιολογικά όρια μέσα στα οποία πρέπει να παραμείνουν οι ανθρώπινες δραστηριότητες

Έχει προταθεί ότι είναι αναγκαίο να βρεθεί ισορροπία ανάμεσα σε 5 βασικούς παράγοντες για να επιτευχθεί αειφορικός τουρισμός και συγκεκριμένα στην ικανοποίηση των τουριστών, οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς,

περιβαλλοντικούς παράγοντες. Αυτό δημιουργεί την ανάγκη εξεύρεσης δεικτών που να μετρούν όλες αυτές τις διαφορετικές πλευρές ώστε να εντοπισθούν πιθανές περιοχές σπουδαιότητας και προτεραιότητες για δράση.

Δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αναγνωρισθούν προβληματικές ή σημαντικές επιπτώσεις, ή μπορεί να συνδυαστούν μεταξύ τους ώστε να δώσουν μια ιδέα για τη **φέρουσα ικανότητα** (η φέρουσα ικανότητα είναι ο αριθμός των τουριστών που μπορεί να υποστηρίξει ένα οικοσύστημα επ' αόριστον, χωρίς να εξαντληθούν οι διαθέσιμοι φυσικοί πόροι)

Σε ιδεατές συνθήκες, η φέρουσα ικανότητα πρέπει να εκτιμηθεί σε τρία επίπεδα

1. *Περιβαλλοντική / φυσική φέρουσα ικανότητα*: ο βαθμός στον οποίο ένα οικοσύστημα, ένας βιότοπος ή ένα τοπίο μπορεί να δεχτεί τις ποικίλες επιπτώσεις του τουρισμού και της σχετικής υποδομής, χωρίς να προκληθεί ζημιά. Πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι εποχικές διακυμάνσεις
2. *Κοινωνική και πολιτιστική ικανότητα*: το επίπεδο πάνω από το οποίο η τουριστική ανάπτυξη και οι αριθμοί των επισκεπτών, έχουν αρνητική επίδραση στις τοπικές κοινωνίες και στον τρόπο ζωής έτσι ώστε να χαθεί η τοπική ταυτότητα.
3. *Ψυχολογική ικανότητα*: το επίπεδο της τουριστικής ανάπτυξης ή του αριθμού των επισκεπτών που είναι συμβατό με τον τύπο της πολιτιστικής/ περιβαλλοντικής εμπειρίας που επιζητούν οι τουρίστες από τον συγκεκριμένο προορισμό. Αυτό εξαρτάται από τον τύπο του τουρισμού, τις προσδοκίες των τουριστών και την πραγματική εμπειρία που τελικά έχουν.

Η ανάπτυξη τέτοιων δεικτών αποτελεί μακροπρόθεσμο στόχο, σήμερα τέτοια εργαλεία βρίσκονται ακόμη σε εμβρυϊκό στάδιο.

Έτσι οι άνθρωποι που διαμορφώνουν πολιτικές που ενδιαφέρονται για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού και καθοδηγούνται από την πρακτική εμπειρία και τις πολιτικές επιλογές.

(<http://www.clab.edc.uoc.gr/arca/gr/tourismright.htm>)

1.4.2 Βασικές αρχές αειφορικού τουρισμού

Ο αειφορικός τουρισμός, που περιλαμβάνει τον τουρισμό και τις σχετικές υποδομές, είναι όπως προαναφέρθηκε, αυτός που: λειτουργεί μέσα στις φυσικές δυνατότητες ανανέωσης των φυσικών πόρων, αναγνωρίζει τη συμβολή των ανθρώπων και των κοινωνιών, των εθίμων και του τρόπου ζωής στην τουριστική εμπειρία. Επίσης, δέχεται ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ένα ισότιμο μερίδιο στα οικονομικά οφέλη του τουρισμού και τέλος οδηγείται από τις επιθυμίες των ντόπιων και των τοπικών κοινωνιών στις περιοχές φιλοξενίας. Αυτό συνεπάγεται:

1. **Αειφορική χρήση πόρων:** η διατήρηση και αειφορική χρήση των πόρων (φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών) είναι κρίσιμη και απαραίτητη για μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις
2. **Μείωση υπερκατανάλωσης και απορριμμάτων :** αποφεύγει το κόστος της αποκατάστασης μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής βλάβης και συμβάλλει στην ποιότητα του τουρισμού
3. **Διατήρηση ποικιλότητας:** διατήρηση και προώθηση της φυσικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ποικιλότητας είναι απαραίτητη για μακροπρόθεσμο τουρισμό
4. **Ενσωμάτωση τουρισμού στο σχεδιασμό:** η τουριστική ανάπτυξη που έχει ενταχθεί στην εθνική και τοπική αναπτυξιακή στρατηγική και διαχειριστικά σχέδια και η οποία αναλαμβάνει την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των διάφορων σχεδίων και πολιτικών, αυξάνει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του τουρισμού
5. **Ενίσχυση τοπικών οικονομιών:** ο τουρισμός που υποστηρίζει ένα ευρύ φάσμα τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων και ο οποίος λαμβάνει υπόψη το περιβαλλοντικό κόστος και τις περιβαλλοντικές αξίες και προστατεύει τις τοπικές οικονομίες και αποφεύγει τις περιβαλλοντικές βλάβες
6. **Συμμετοχή τοπικών κοινωνιών:** η πλήρης συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στον τουριστικό τομέα όχι μόνο ωφελεί αυτούς και το περιβάλλον αλλά βελτιώνει την ποιότητα της προσφερόμενης τουριστικής εμπειρίας
7. **Συζήτηση και με τους stakeholders και το κοινό:** συνδιασκέψεις ανάμεσα στη τουριστική βιομηχανία και τις τοπικές κοινωνίες, ανάμεσα σε οργανισμούς και ινστιτούτα είναι απαραίτητες για τη συνεργασία και την επίλυση πιθανών αντικρουόμενων συμφερόντων

8. **Εκπαίδευση προσωπικού:** η εκπαίδευση προσωπικού που ενσωματώνει τον αειφορικό τουρισμό στις εργασιακές πρακτικές μαζί με την πρόσληψη εντόπιου προσωπικού σε όλα τα επίπεδα βελτιώνει την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος
9. **Υπεύθυνο τουριστικό μάρκετινγκ:** να ενθαρρυνθούν οι τουρίστες να ταξιδέψουν εκτός περιόδων αιχμής ώστε να μειωθούν οι αριθμοί των τουριστών, τότε που τα οικοσυστήματα είναι πιο ανθεκτικά. Το μάρκετινγκ που δίνει πλήρεις και υπεύθυνες πληροφορίες στους τουρίστες, αυξάνει το σεβασμό για το φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στις χώρες προορισμού και αυξάνει την ικανοποίηση των πελατών
10. **Διεξαγωγή έρευνας:** η συνεχής παρακολούθηση από την τουριστική βιομηχανία, η συλλογή δεδομένων και ανάλυση τους, είναι απαραίτητη συνθήκη για την επίλυση προβλημάτων ώστε να ωφεληθούν οι προορισμοί, η τουριστική βιομηχανία και οι καταναλωτές
11. **Καλύτερη πληροφόρηση:** να δίνονται πληροφορίες για τον τόπο προορισμού στους τουρίστες πριν το ταξίδι αλλά και στον τόπο προορισμού (πχ με κέντρα πληροφόρησης επισκεπτών)

(Europe's environment, The Dobris assessment, Stanners D. & Bourdeau P. (ed), European Environment Agency, Copenhagen (1995)

1.4.3 Διαχείριση για αειφορικό τουρισμό

Σε πολλές χώρες υπάρχει αυξανόμενη δέσμευση στην ιδέα του αειφορικού τουρισμού. Αυτό έχει οδηγήσει σε διεθνείς συμφωνίες για τον τουρισμό και το περιβάλλον (πχ Συνθήκη για την Προστασία των Άλπεων το 1991), την Ευρώ - Μεσογειακή Διακήρυξη για τον Τουρισμό με Αειφόρο Ανάπτυξη το 1993.

Δυστυχώς όμως, καμία μορφή τουρισμού δεν είναι απόλυτα φιλική προς το περιβάλλον. Ο τουρισμός από την ίδια τη φύση του, αποτελεί φορτίο για το περιβάλλον και έτσι χρειάζεται προσεκτικός σχεδιασμός και συνεχής έλεγχος. Μερικές βασικές αρχές που μπορεί να χρησιμοποιηθούν προς την κατεύθυνση του αειφορικού τουρισμού αναπτύχθηκαν σε προηγούμενη ενότητα. Για να μπορέσουν όμως οι άνθρωποι που λαμβάνουν τις αποφάσεις να μείνουν πιστοί σε αυτές τις αρχές, θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν μερικά πρακτικά εργαλεία όπως:

- ανάπτυξη κωδίκων συμπεριφοράς από διεθνείς και εθνικούς φορείς και την τουριστική βιομηχανία. Αυτός ο τύπος αυτορρύθμισης ήταν μια σημαντική ιδέα της Ατζέντας 21
- ανάπτυξη οδηγιών, όπως αυτές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για τα εθνικά πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές και τον τουρισμό
- συγκεκριμένες νομοθετικές πράξεις και πολιτικές δράσεις, από τις κυβερνήσεις, οργανώσεις προστασίας περιβάλλοντος, την τουριστική βιομηχανία, και τους τουρίστες, για ομαδική ή ατομική δράση για την μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Οι γενικές πολιτικές σχετικά με τον τουρισμό και το περιβάλλον αναπτύσσονται σε διεθνές ή εθνικό επίπεδο. Ο σχεδιασμός συνήθως γίνεται στο περιφερειακό επίπεδο, ενώ η διαχείριση είναι μάλλον εξειδικευμένη για κάθε συγκεκριμένη περιοχή. (<http://www.clab.edc.uoc.gr/arca/gr/tourismright.htm>)

1.5 Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός

1.5.1 Διαχρονική αξία, παγκόσμιος προορισμός

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

1.5.2 Νέα Εποχή Τουριστικών Επενδύσεων

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής. Οι επενδυτές θα βρουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο.

1.5.3 Ένα Μοναδικό Τοπίο

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (niche markets) και ελκυστικές αγορές.

Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία.

Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα. Σύμφωνα με το Travel & Tourism Competitiveness Report, 2009, που δημοσιεύτηκε από το World Economic Forum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η Θέση: Prioritization of travel & tourism subindex, 9η θέση: World Heritage cultural sites, 5η θέση: Tourism infrastructure, 1η θέση: Physician density subindex.). (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=37&la=2>)

1.6 Κρήτη: Το νησί των αντιθέσεων

Το νησί της Κρήτης, το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας, είναι ένας προικισμένος τόπος και η θέση του ανάμεσα σε τρεις ηπείρους και πέντε θάλασσες, το κατέστησε ιστορικό σημείο συνάντησης αλλά και σύγκρουσης πολιτισμών και λαών.

Πάνω από 4000 χρόνια πριν, ο Μινωικός πολιτισμός άκμασε στην Κρήτη και τα σημάδια του απ' άκρη σ' άκρη στο νησί φέρνουν στον επισκέπτη εικόνες από ένα λαμπρό παρελθόν. Η Κνωσός, η Φαιστός, η Ζάκρος και η Ελεύθερνα, τα Μάλια και η Ολούς μαρτυρούν δημιουργίες ανθρώπων που κατείχαν υψηλή τεχνολογία, πλήρη κοινωνική και οικονομική οργάνωση και ιδιαίτερα ανεπτυγμένο πολιτισμό ήδη από τα μινωικά χρόνια.

Η γεωστρατηγική σημασία της Κρήτης, η φυσική της ομορφιά και το παραγωγικό της δυναμικό, ώθησαν πολλούς κατακτητές –Ρωμαίους, Άραβες, Ενετούς και Τούρκους- να δώσουν μεγάλους πολέμους και την κατέκτησαν για μακρές περιόδους, αφήνοντας ο καθένας διάσπαρτα στοιχεία του πολιτισμού του σε όλο το νησί.

Έτσι δημιουργήθηκε ο πολιτισμός και η μοναδική ταυτότητα της Κρήτης· σύνθετη και απλή, ατόφια αλλά και άμεση, συναρπάζει με την πρώτη επαφή και δίνει το ντόπιο αλλά και τον ξένο σ' ένα μυστήριο έρωτα. Σ' αυτή την εναλλαγή του τοπίου, στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό ο πλούτος των παραδόσεων και των συμπεριφορών των κατοίκων του. Η σχέση των ανθρώπων της Κρήτης με το νησί υπήρξε από την αρχαιότητα ιερή. Αυτή η σχέση βρήκε την πιο γνήσια έκφρασή της στη θεοποίηση της ίδιας της φύσης και στη στενή σύνδεση των θεών του τόπου με τις δυνάμεις της γονιμότητας.

Η γνωριμία με την Κρήτη δεν έχει να κάνει μόνο με το ζεστό καλοκαιρινό ήλιο και τη δροσερή θάλασσα. Είναι πρώτα απ' όλα γνωριμία με τις ρίζες της Ευρώπης αλλά και με τη δυναμική σύνθεση της αιώνιας φύσης με τον άνθρωπο. Τα ιδιαίτερα πολιτιστικά, φυσικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τη δραστήρια και αυθεντικά φιλόξενη κοινωνία, συνέβαλαν στην ανάδειξη της Κρήτης σε ένα πολύ αγαπημένο προορισμό διακοπών. Το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον αλλά και ο αρμονικός συνδυασμός βουνού και θάλασσας έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών τρόπων γνωριμίας με το νησί. (<http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/tour/2007/Zerva/attached-document/2007Zerva.pdf>)

1.7. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Μία λύση έναντι των προβλημάτων που προκύπτουν από την αύξηση του μαζικού τουρισμού και που αρχίζει να αξιοποιείται ολοένα και περισσότερο είναι η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού που διευρύνουν τόσο την διάρκεια της τουριστικής περιόδου (που στις πιο επιτυχημένες περιπτώσεις ταυτίζεται με ολόκληρο το έτος) όσο και το εύρος των χαρακτηριστικών των τουριστών που επισκέπτονται μια περιοχή.

Οι λόγοι που οδηγούν στην αύξηση της προσφοράς των εναλλακτικών μορφών τουρισμού συνοψίζονται στα παρακάτω (Τσάλας και Χρηστάκης, 2006):

- ❖ Η προσπάθεια για μείωση του φαινομένου της εποχικότητας στον τουρισμό, κυρίως όσον αφορά τον εισερχόμενο τουρισμό, ώστε να παραμένει αποδοτικός για μεγαλύτερη διάρκεια του έτους.
- ❖ Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού μπορούν να συμβάλλουν στην ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος μιας χώρας και να το καταστήσει πιο σύγχρονο και περισσότερο ανταγωνιστικό στο εξωτερικό, αντιμετωπίζοντας τις διάφορες απαιτήσεις της τουριστικής ζήτησης.
- ❖ Η μεγάλη αύξηση του πληθυσμού τρίτης ηλικίας, που δεν υπόκειται σε πολλούς χρονικούς περιορισμούς, καθώς και το αυξημένο βιοτικό επίπεδο που απολαμβάνουν. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά ωθούν αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες σε δευτερές διακοπές μέσα στο ίδιο έτος γεγονός που μπορεί να τονώσει την ζήτηση για το τουριστικό προϊόν και στις εκτός αιχμής περιόδους.
- ❖ Η αξιοποίηση της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς μιας χώρας, που προσφέρονται για την δημιουργία εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ❖ Η ζήτηση για νέες μορφές τουρισμού όπως ο συνεδριακός, που μπορούν να αυξήσουν την τουριστική ζήτηση και σε περιοχές που δεν αποτελούν παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς.

Η ιδιαιτερότητα του νησιού της Κρήτης λοιπόν, η μορφολογία του εδάφους, ο νησιωτικός χαρακτήρας, οι έντονες διαφορές που υπάρχουν από βορρά σε νότο, από τη θάλασσα στον ορεινό όγκο, ο πλούτος των χρωμάτων των συναισθημάτων των ανθρώπων αλλά και των προϊόντων της κρητικής γης κάνουν το καταλληλότερο σημείο για να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Ο εναλλακτικός τουρισμός θέλει να κάνει τον καθένα να *αισθάνεται σαν στο σπίτι του*, «οικειώνοντας» τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, τη ζωγραφική, την οδοιπορία, τη δημιουργία μέσα στην κατάσταση τηςσχόλης.

1.8. Σημαντικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού

➤ Αγροτουρισμός

Ο Αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο η οποία έχει στόχο να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, την αυθεντική ζωή των κατοίκων στα χωριά, την κρητική παραδοσιακή κουζίνα και τα πολιτισμικά στοιχεία του χώρου αυτού.

Ο επισκέπτης μέσω του αγροτουρισμού έρχεται σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο στις οποίες συμμετέχοντας ανακαλύπτει το διαφορετικό που δε του παρέχει ο μαζικός τουρισμός.

Ο σωστά σχεδιασμένος και καλά οργανωμένος αγροτουρισμός, έχει καταδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου. Αυτό εξηγείται από το γεγονός, ότι σε αυτής της μορφής την τουριστική ανάπτυξη το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας περιοχής, αποτελούν πλέον τα χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν και στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων της.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδυαστικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

➤ Οικολογικός τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία έχει άμεση σχέση με το αγροτικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες σε αγροτικούς χώρους, οι οποίες προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρει στους τουρίστες θετικές εμπειρίες και ευκαιρίες για γνωριμία με το περιβάλλον και γενικότερα με την ύπαιθρο. Ο φυσιολατρικός και ο περιβαλλοντικός τουρισμός σχετίζονται με τον οικοτουρισμό όπως επίσης και με τον αγροτουρισμό. Αυτές οι μορφές τουρισμού εστιάζονται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής που χρησιμοποιούν πόρους με ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα χιόνι, θάλασσα, αέρα ή δραστηριότητες συλλεκτικού χαρακτήρα (κυνήγι - σουβενίρ), με διάφορους βαθμούς επίδρασης στο περιβάλλον.

Η Κρήτη παρουσιάζει ευκαιρίες για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και εντοπίζονται στον πλούτο και στη ποικιλία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, στη στήριξη των προστατευόμενων περιοχών, στα κονδύλια από εθνικά και κοινοτικά κονδύλια, στη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των ανθρώπων και τέλος στις οικοοικιστικές και αγροτουριστικές εμπειρίες.

➤ **Πολιτιστικός τουρισμός**

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού όπου σχετίζεται με τη συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά του κάθε τόπου που ταξιδεύει ο επισκέπτης. Ακόμα πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Τέλος πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει τον πολιτισμό και το βασικό χαρακτήρα ενός τόπου περιλαμβάνοντας την ιστορία, την αρχαιολογία, τον τρόπο ζωής του κάθε λαού, τις τέχνες και την αρχιτεκτονική, την παραδοσιακή κουζίνα και τη μορφολογία της περιοχής.

➤ **Συνεδριακός τουρισμός**

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια στοχεύει στην σωστή ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού με τη διοργάνωση συνεδρίων που αποτελούν έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους και δυναμικούς τομείς για το Κρητικό τουριστικό προϊόν. Τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί ειδικές εγκαταστάσεις και αναπτύχθηκαν οι αναγκαίες υποδομές για τη διοργάνωση συνεδρίων μεγάλου και μικρότερου μεγέθους .

Σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες με εξειδικευμένους χώρους οργάνωσης συνεδρίων μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου καθώς και την απαιτούμενη υποδομή για να φιλοξενήσουν μεγάλα παγκόσμια συνέδρια.

Το εξαιρετικό κλίμα της Κρήτης με τις φυσικές ομορφιές της, τις παραδεισένιες παράλιες, την εξαιρετική παραδοσιακή κουζίνα, την πολιτιστική κληρονομιά, τη φημισμένη φιλοξενία και την νυκτερινή διασκέδαση σε συνδυασμό με τις υποδομές του συνεδριακού τουρισμού είναι ένας ιδανικός προορισμός για τη διοργάνωση συνεδρίων.

➤ Αθλητικός τουρισμός

Το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου αθλητικός τουρισμός με σκοπό τη σχέση του τουρισμού με την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού. Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα.

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομής σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Συνδυάζοντας δυο από τις πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις.

Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές.

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών και στοχεύει τα επόμενα χρόνια στη προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών με τη κατασκευή νέων εξειδικευμένων ξενοδοχειακών μονάδων.

➤ Γαστρονομικός τουρισμός

Ο γαστρονομικός τουρισμός αρχίζει να κυριαρχεί ως τάση στην τουριστική αγορά και είναι ένας νέος τύπος ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού όπου μέσω αυτού η Κρήτη προωθεί τα αγροτικά της προϊόντα. Η Κρήτη είναι αδιαμφισβήτητα η βασίλισσα τη ελληνικής γαστρονομίας και οι περισσότεροι τουρίστες την επιλέγουν για προορισμό τους επηρεασμένοι από τη φήμη της κρητικής κουζίνας.

Τα τελευταία χρόνια , η κρητική κουζίνα θεωρείται πρότυπο μεσογειακής διατροφής που τόσα θετικά οφέλη έχει στην ανθρώπινη υγεία. Οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης δεν μπορούσαν να καταλάβουν το λόγο που οι Κρητικοί έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά σε καρκίνο και καρδιαγγειακά νοσήματα. Τελικά, μετά από έρευνες ανακάλυψαν ότι η καθημερινή τους διατροφή είναι που κάνει τη διαφορά. Τα λαχανικά, τα όσπρια, τα δημητριακά, το ελαιόλαδο ο περιορισμός του κόκκινου κρέατος και η κατανάλωση σε φρούτα και σαλάτες έχουν ευεργετικές επιπτώσεις στον οργανισμό.

Έτσι, λοιπόν, η κρητική κουζίνα μελετήθηκε εκτενώς και αποτέλεσε την επιτομή της μεσογειακής διατροφής και τη βάση για τη δημιουργία διαιτολογικών προτύπων. Η σωστή διατροφή περιλαμβάνει σε καθημερινή βάση απεριόριστες ποσότητες χόρτων και λαχανικών (ωμών και βρασμένων) αλλά και φρούτα ενώ τα όσπρια και τα δημητριακά βρίσκονται στο τραπέζι δυο με τρεις φορές την εβδομάδα. Το ελαιόλαδο αντικαθιστά εντελώς τις μαργαρίνες και τα βούτυρα ενώ καθημερινά λίγο γάλα ή τυρί είναι απαραίτητα.

Το κόκκινο κρέας δεν πρέπει να καταναλώνεται πάνω από μια φορά την εβδομάδα ενώ τα πουλερικά το πολύ δύο. Τέλος, το ψάρι μπορεί να καταναλώνεται πολύ συχνότερα ενώ ένα ποτηράκι κόκκινο κρασί σε κάθε γεύμα συμπληρώνει ιδανικά το φαγητό. Επιπλέον, η κρητική κουζίνα δίνει υπέροχες λύσεις για όλους εκείνους που πρέπει να κόψουν το αλάτι είτε εξ αιτίας προβλημάτων υγείας όπως η υπέρταση είτε λόγω κατακράτησης υγρών: τα πιο πολλά φαγητά μπορούν να νοστιμίσουν αν ξέρετε να χρησιμοποιήσετε το κατάλληλο μπαχαρικό. Τότε, η γεύση του αλατιού δεν λείπει! Το θυμάρι, η ρίγανη, ο βασιλικός, ο δυόσμος μπορούν κάλλιστα να πάρουν τη θέση του.

➤ **Αρχαιολογικός- εκπαιδευτικός τουρισμός**

Ο αρχαιολογικός και ο εκπαιδευτικός τουρισμός παρουσιάζουν ξεχωριστό ενδιαφέρον στη Κρήτη. Ο πρώτος σχετίζεται με την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και με την οργάνωση δικτύου περιπάτων αρχαιολογικών περιοχών, ενώ ο δεύτερος με την επίσκεψη και εκπαίδευση σχολείων κάθε βαθμίδας και ειδικών ομάδων επισκεπτών, σε αρχαιολογικούς χώρους, πολιτισμικά μνημεία, οικοσυστήματα κτλ.

Όσο κι αν γίνεται συχνά λόγος για τη συρρίκνωση του αρχαιολογικού τουρισμού, στην πραγματικότητα ο τομέας αυτός αρχίζει μόλις να αναπτύσσεται, και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς, τα τελευταία χρόνια, με τη διεθνή προβολή της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, πριν και κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, να φέρει σημαντικό μερίδιο. Ο αρχαιολογικός τουρισμός στη Κρήτη αναδεικνύει την πλούσια πολιτιστική παράδοση της περιοχής.

➤ **Θεραπευτικός-Ιαματικός τουρισμός**

Η Ελλάδα εκτός από τις σπάνιες φυσικές ομορφιές της η φύση της χάρισε πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Ιαματικοί φυσικοί πόροι υπάρχουν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας και των σπάνιων δραστικών συστατικών. Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθρικά και οι ρευματοπάθειες.

Η εσωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία ,την εισπνοθεραπεία και τις πλύσεις(στοματικές, γυναικολογικές). Η εξωτερική περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιονήσεις όπου το σώμα δέχεται θερμομεταλλικό νερό, τις υδρομαλάξεις το σώμα δέχεται την πίεση από νερό, την υδροκινησιοθεραπεία το σώμα βρίσκεται στο νερό κάνοντας ασκήσεις λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας .

Τέλος η πηλοθεραπεία εφαρμόζεται πηλός σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις. Για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού λειτουργούν πολλά κέντρα θαλασσοθεραπείας στη Κρήτη.

➤ Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης, που συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

(<http://www.cretetaxitransfers.gr/el/alternative-tourism.php>)

Η Ελλάδα είναι χώρα όχι μόνο του ήλιου και της καλής θάλασσας είναι και ο χώρος που αναπτύσσεται ο Διεθνής Τουρισμός, ο οποίος είναι ίσως ο οποίος είναι το πρώτο εξαγωγίμο προϊόν της Ελλάδος. Είναι η πηγή εσόδων για τους περισσότερους Έλληνες, διότι η Ελλάδα δεν έχει την μεγάλη βιομηχανία αλλά έχει το ελληνικό χάρισμα όπου αγοράζοντας το ένα (ελληνικός τουρισμός) να κερδίζεις δυο (Φύση, Πολιτισμός) ώστε να υπάρχει και εξασκείται η Παροχή Υπηρεσιών, που ανταποκρίνεται μέσα από τα τουριστικά επαγγέλματα, για τα οποία πρέπει να δώσουμε την μεγαλύτερη προσοχή ώστε αγοράζοντας το ένα (ελληνικός τουρισμός) να κερδίζεις τρία (Φύση, Πολιτισμός, Θρησκευτικό συναίσθημα). Όμως για να υπάρξουν τα τουριστικά επαγγέλματα, πρέπει να έρχονται τουρίστες από όλο τον κόσμο, μέσα από την σωστή προώθηση του ελληνικού τουρισμού και με τον κατάλληλο τρόπο διαφήμισης του. Αυτή η αναγκαιότητα για την Ελλάδα είναι ίσως από τις μεγαλύτερες μια και

- Υπήρξε ο πόλεμος στο Ιράκ, ο οποίος ανέστειλε την τουριστική κίνηση, των τουριστών για την Ελλάδα όπως και στις άλλες περιοχές .
- Υπάρχει ο ανταγωνισμός από τα κράτη που βρέχονται από την Μεσόγειο Θάλασσα.
- Υπάρχει ο φθηνός τουρισμός που παρέχεται από τις περιοχές τις Τουρκίας, που βρέχονται από το Αιγαίο.
- Υπάρχουν οι τουρίστες της μέσης οικονομικής επιφάνειας, που δεν μπορούν να καλύψουν τα κενά που έχει ο ελληνικός τουρισμός, ώστε να υπάρχουν τα σχετικά οικονομικά οφέλη και για την Ελλάδα και για τους κατοίκους της .

Όμως για την επίλυση των προβλημάτων υπάρχει και ο *Θρησκευτικός Τουρισμός*, ο οποίος, εάν εφαρμοστεί σωστά και διαχρονικά, μπορεί προσφέρει στον τόπο αρκετά διότι σύμφωνα με τα στοιχεία μπορούν να στηριχθούν βελτιώσεις.

Ορισμένα από τα πιο κάτω στοιχεία μας εμφανίζουν την κατάσταση που υπήρχε το 2002 και σήμερα λόγω των πιο πάνω παραμέτρων χειροτερεύει για τον ελληνικό τουρισμό.

- Το 2002 διαπιστώνεται μείωση των αφίξεων τουριστών με προέλευση τη Γερμανία και τη Σουηδία της τάξης του 8% έως 10%, σε όλους τους ελληνικούς προορισμούς, όπως συνάγεται και από τον αριθμό των αφικνούμενων με πτήσεις τσάρτερ στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας. Ιδιαίτερα εμφανής, λόγω του μεγάλου όγκου των συνήθως μετακινούμενων τουριστών από τις χώρες αυτές, είναι η μείωση στη Ρόδο, την Κω, και την Κέρκυρα, και μικρότερη μείωση στην Κρήτη. Η τάση αυτή, προέρχεται κυρίως από την οικονομική συγκυρία των δύο αυτών χωρών.
- Η κίνηση από το Ηνωμένο Βασίλειο, με βάση τα έως σήμερα στοιχεία, αναμένεται να διατηρηθεί στο σύνολο του έτους στα ίδια υψηλά επίπεδα του 2001, με ελαφρά αύξηση (+1,3 έως 1,7%). Από τις λοιπές αγορές του εξωτερικού, σημαντική μείωση θα εμφανιστεί στο σύνολο του έτους στην τουριστική κίνηση από τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, ενώ μικρότερη μείωση θα παρουσιαστεί στις αγορές της Γαλλίας, Ελβετίας, Αυστρίας.
- Στις υπόλοιπες αγορές, η κίνηση θα διατηρηθεί γενικά στα επίπεδα του 2001, ενώ μικρή αύξηση εκτιμάται ότι έχει παρουσιάσει ο αριθμός τουριστών προερχόμενων από την Ολλανδία και την Ιταλία.
- Ελαφρώς μειωμένη εμφανίζεται και η κίνηση αλλοδαπών τουριστών στις Κυκλάδες, όπως προκύπτει ενδεικτικά και από τις μειωμένες αφίξεις αλλοδαπών τουριστών με σταθμό εισόδου στη χώρα το αεροδρόμιο Θήρας (μέσω πτήσεων τσάρτερ).
- Μέρος της μείωσης της κίνησης αλλοδαπών τουριστών καλύπτεται από τον εσωτερικό τουρισμό, φαινόμενο που αναμένεται να ενισχυθεί και με την εφαρμογή του προγράμματος κοινωνικού τουρισμού του ΕΟΤ τους τελευταίους μήνες του έτους.

Για το 2003, η πορεία του τουρισμού, στις ευρωπαϊκές χώρες όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, θα είναι συνάρτηση τεσσάρων κρίσιμων παραγόντων, που συνδέονται μεταξύ τους:

- 1) της έντασης, της σύνθεσης και της χρονικής διάρκειας της επικείμενης επίθεσης στο Ιράκ, εφόσον βέβαια αυτή πραγματοποιηθεί,
- 2) της ανόδου ή της διακύμανσης της τιμής του πετρελαίου,
- 3) της ταχύτητας ανάκαμψης της αμερικανικής οικονομίας, καθώς και της οικονομίας των άλλων μειζόνων προηγμένων χωρών (όπως Γερμανία, Ιαπωνία, Γαλλία, κ.α.), και επίσης της υπέρβασης της κρίσης των διεθνών χρηματιστηρίων
- 4) της ανάκτησης της εμπιστοσύνης επιχειρηματιών και καταναλωτών των χωρών που είναι οι κύριες πηγές τουριστικών ροών.

Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται και στη χώρα μας και επιτάσσει ειδική αντιμετώπιση, τόσο στο επίπεδο της στάσης των επιχειρηματικών φορέων, όσο και των δράσεων και των συνενεργειών με τον δημόσιο τομέα. Και εκτός των άλλων λύσεων είναι ο Απόδημος Ελληνισμός και ο Θρησκευτικός Τουρισμός.

Εμείς δεν θα προτείνουμε μεγάλοπνοα προγράμματα ούτε τις μορφές του επηρεασμού των τουριστών, (άλλοι πληρώνονται αδρά ώστε να προωθούν τα συμφέροντα του ελληνικού τουρισμού) απλά θα καταθέσουμε την άποψη του www.Apodimos.com έτσι ώστε ίσως να γίνει κάτι και για την Ελλάδα και τον πάσχοντα Τουρισμό της και αυτό που προτείνουμε είναι ο Θρησκευτικός Τουρισμός. (http://www.theodromion.com/arthra/THRISKEYTIKOS_TOYRISMOS/index.htm)

*Το μυστήριο της Κρήτης, είναι βαθύ – όποιος πατήσει
στο νησί τούτο
νιώθει μυστηριώδη δύναμη ζεστή, αγαθή, να
διακλαδίζεται στις φλέβες
του και την ψυχή του να μεγαλώνει*

Νίκος Καζαντζάκης, "Αναφορά στο Γκρέκο", 1961

ΜΕΡΟΣ 2ο : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1. Γνωριμία με το είδος του Θρησκευτικού Τουρισμού

2.1.1 Έννοια και χαρακτηριστικά

Ο προσκυνηματισμός στη γλώσσα της οικονομίας και του τουρισμού ειδικότερα, αναφέρεται σαν Θρησκευτικός Τουρισμός (Τσερότα, 2008). Στην ξενόγλωσση ορολογία ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να περιγραφεί με τον όρο pilgrimage, ο οποίος όμως περιλαμβάνει την ευρύτερη έννοια του προσκυνηματισμού, όχι μόνο σε θρησκευτικά μνημεία αλλά και σε ιστορικούς τόπους και σε μνημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος (Collins-Kreiner, 1999, Collins-Kreiner, 2006). (<http://kpe-kastor.kas.sch.gr/>)

Ο Θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας όπως μοναστήρια και εκκλησίες. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Τα μοναστήρια, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια και οι βυζαντινές- μεταβυζαντινές εκκλησίες μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακραίωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία. (<http://www.c-magnesia.gr/>)

Ο θρησκευτικός τουρισμός, μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο εκείνο των τουριστικών δραστηριοτήτων το οποίο επικεντρώνεται γύρω από τα μνημεία και χώρους θρησκευτικής σημασίας όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

Σε πολλές περιοχές στη χώρα μας θα συναντήσει κανείς κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών να συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αποδεικνύοντας τη πολυπολιτισμικότητα του ελληνικού χώρου. Δύσκολα θα βρούμε μια άλλη ανθρώπινη συνήθεια τόσο διαδεδομένη στο χώρο και ανθεκτική στο χρόνο όσο ένα ταξίδι σε τόπους ιερούς με στόχο το προσκύνημα. Από την αρχαιότητα έως σήμερα παραμένει σταθερή η πεποίθηση ότι η δέηση ή η τέλεση θρησκευτικών καθηκόντων είναι αποτελεσματικότερη σε κάποιους συγκεκριμένους τόπους, όπως τόπους όπου γεννήθηκαν, πέθαναν, θαυματούργησαν ή μαρτύρησαν θεοί και άγιοι, στα σημεία όπου υπήρχαν ναοί, εκκλησίες, λείψανα αγίων ή θαυματουργές εικόνες και σε μέρη όπου διαδραματίστηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα της ιστορίας κάθε θρησκείας.

2.2. Κατηγορίες θρησκευτικού τουρισμού

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

- Στους *προσκυνητές* τουρίστες στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο οι οποίοι επισκέπτονται μια περιοχή αποκλειστικά για επίσκεψη σε θρησκευτικό χώρο.
- Στους τουρίστες που ταξιδεύουν *ομαδικά* και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Αρχές τουρισμού, Βασιλείου ρούπα, Αθήνα 1997

Ο Θρησκευτικός Τουρισμός, μπορεί να διακριθεί και σε τρεις άλλες κατηγορίες (με κριτήριο το κίνητρο που οδηγεί στην πραγματοποίησή του):

α. ο *προσκυνηματικός*, που είναι ο αμιγώς προσκυνηματικός τουρισμός. Ο σκοπός του τουρίστα είναι το προσκύνημα στον συγκεκριμένο τόπο, χωρίς να δίνει ιδιαίτερη αξία στα ιστορικά - πολιτιστικά στοιχεία που τον διακρίνουν ή στην περιοχή όπου βρίσκεται (Collins- Kreiner et al., 2000, Margry, 2008, Timothy& Boyd, 2003).

β. ο *ειδικός προσκυνηματικός*. Η κατηγορία αυτή, περιλαμβάνει βεβαίως το προσκύνημα, όμως το κίνητρο είναι ένα συγκεκριμένο γεγονός ή μια εκδήλωση.

γ. ο θρησκευτικός τουρισμός *πολιτιστικού ενδιαφέροντος*. Σε αυτή την περίπτωση, ο τουρίστας είναι πιθανό να μην έχει άμεσα θρησκευτικά κίνητρα, αλλά ενδιαφέρον για αυτόν παρουσιάζει η πολιτιστική αξία ενός θρησκευτικού μνημείου.

Είναι κοινώς αποδεκτό, ότι η θρησκεία έχει συνεισφέρει στην ανάπτυξη του πολιτισμού και θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι του (Γουργιανάκη, 2008, Τσερότα, 2008, Χιωτάκη, 2008). Κατά συνέπεια λοιπόν, κάθε άτομο μπορεί να χαρακτηριστεί ως προσκυνητής ή ως τουρίστας, σύμφωνα με συγκεκριμένες συντεταγμένες χώρου και χρόνου και τη δυνατότητα του ταξιδιού να εξυπηρετήσει διαφορετικούς σκοπούς **(Poria et al., 2003)**.

Γενικώς, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο όρος «θρησκευτικός τουρισμός» έχει πιο ουδέτερους συνειρμούς, αφού περιλαμβάνει μετακινήσεις στις οποίες μπορεί να συνυπάρχουν γνήσια θρησκευτικά κίνητρα ταυτόχρονα με άλλα που είναι κοινά σε διαφορετικούς τύπους τουρισμού **(Cohen, 2003)**.

Είναι βέβαιο ότι η αναβίωση των προσκυνηματικών εμπειριών τα τελευταία χρόνια, κυρίως από νέους ανθρώπους, συνδέεται συχνά με μια νοσταλγία για την εκ νέου ανακάλυψη μιας μορφής πνευματικότητας, στην οποία «με φυσική προσπάθεια, σιωπή και/ή προσευχή, η πίστη γίνεται πιο βαθιά, το άτομο ανακαλύπτει την υλική και άυλη κληρονομιά και «βιώνει τον εαυτό του **(Timothy & Olsen, 2006)**.

Στις πιο σημαντικές παραδοσιακές θρησκευτικές εορτές και ιδιαίτερα σε εκείνες που έχουν υψηλό εθνογραφικό ή και ιστορικό προφίλ, οι εορτασμοί συνδέονται συχνά με ένα πρόγραμμα κοσμικών γεγονότων το οποίο δημιουργεί μεγάλο όγκο τουρισμού, τόσο θρησκευτικής όσο και μη-θρησκευτικής φύσης **(Conrad, 2004)**.

2.3 Θρησκευτικός τουρισμός σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η μετακίνηση για λόγους θρησκευτικούς προσφέρει στον ταξιδιώτη και τη γνωριμία του με τον εκάστοτε τόπο διαμονής του, συνδυάζοντας έτσι το τερπνό μετά του ωφελίμου. Η εκμηδένιση των αποστάσεων έχει μετατρέψει το επικίνδυνο ταξίδι σε ανώδυνη μετακίνηση και η μαζικότητα είναι ένα από τα αποτελέσματα της αλλαγής των συνθηκών.

Περίπου δύο εκατομμύρια είναι σήμερα οι μουσουλμάνοι που επισκέπτονται κάθε χρόνο τη Μέκκα, ενώ το 1939 δεν ξεπερνούσαν τις 60 χιλιάδες. Όσον αφορά τους καθολικούς, στα 20-30 εκατομμύρια υπολογίζονται οι προσκυνητές που συρρέουν στο Βατικανό για εορτές. Οι υπόλοιποι χριστιανοί συνεχίζουν να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στα ταξίδια στους ιερούς τόπους, μια συνήθεια που τη διατηρούν από το 4ο αιώνα. Βασικό προσκυνήμά τους η Ιερουσαλήμ, αλλά όχι το μοναδικό. Κοινό το ταξίδι αλλά διαφορετικοί οι τόποι προορισμού. Με την εξαίρεση των προτεσταντών που από νωρίς κατήγγειλαν την εμπορευματοποίηση (υλική και πνευματική) των προσκυνημάτων. (<http://astypalaia.wordpress.com/category/>)

2.4 Θρησκευτικός τουρισμός στα πλαίσια της Ελλάδας.

Αργή αλλά σταθερή ανάπτυξη παρουσιάζει ο θρησκευτικός τουρισμός στη χώρα μας. Δεν χρειάζεται να περιμένουμε το Πάσχα για να αντιληφθούμε ότι και στη χώρα μας, όπως και σε όλο τον κόσμο, ο προσκυνητής αποτελεί έναν ειδικό στόχο της τουριστικής βιομηχανίας. Η Παναγιά της Τήνου, τα λείψανα του Αγ. Σπυρίδων στη Κέρκυρα, του Αγ. Γεράσιμου στη Κεφαλληνία και του Αγ. Διονυσίου στη Ζάκυνθο, αποτελούν μερικά από τα σπουδαιότερα προσκυνήματα για τους ορθοδόξους. Με κέντρο τις Μητροπόλεις, τις μεγάλες ενορίες και διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις, διοργανώνονται επισκέψεις σε θρησκευτικούς τόπους, είτε με αφορμή κάποια θρησκευτική εορτή, εκδήλωση ή τελετή, είτε όχι. Μόνο προς το εσωτερικό της χώρας διακινούνται προς τα πάσης φύσεως Μοναστήρια περίπου 300.000 άτομα κάθε χρόνο. Η εκκλησία βοηθάει σε αυτό και ενθαρρύνει με τον δικό της τρόπο. Πέρα από το καθοδηγητικό υλικό που διαθέτει στους πιστούς, παρεμβαίνει ακόμα πιο δυναμικά διαθέτοντας πλήθος φυλλαδίων εξειδικευμένων ταξιδιωτικών γραφείων με εκδρομές. Προσκυνητές και θρησκευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν δεκάδες μέρη στη χώρα μας, ενώ τα πρακτορεία μεταφέρουν επίσης χιλιάδες προσκυνητές στους Άγιους Τόπους και το Σινά, ιδίως την περίοδο των παθών του Κυρίου.

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας, σαν αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς, αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακραιώνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευνους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

2.4.1 Εκκλησίες – Μοναστήρια

Οι εκκλησίες, χώροι προορισμένοι να καλύψουν τις ανάγκες της χριστιανικής λατρείας, αποτελούν χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου. Από τα λιτά ξωκλήσια έως τους επιβλητικούς εγγεγραμμένους σταυροειδείς ναούς, οι εκκλησίες ακολουθούν συγκεκριμένους αρχιτεκτονικούς τύπους που καθιερώθηκαν σταδιακά, από τους πρώτους αιώνες διάδοσης του χριστιανισμού. Η διακόσμηση τους, ζωγραφική, ψηφιδωτή ή άλλη, αντανακλά πάντα το ορθόδοξο δόγμα ακολουθώντας συγκεκριμένα τεχνοτροπικά ρεύματα και καθιερωμένα εικονογραφικά προγράμματα.

Σημαντικοί αρχιτέκτονες, κτίστες ή ζωγράφοι έχουν συμβάλει ανά τους αιώνες στην κατασκευή και διακόσμηση των ελληνικών εκκλησιών, πολλές από τις οποίες αποτελούν πλέον διατηρητέα μνημεία. Όπως οι εκκλησίες, έτσι και τα μοναστήρια είναι στενά συνδεδεμένα με την ιστορία και την παράδοση της Ελλάδας. ~ς μοναστήρι χαρακτηρίζεται το σύνολο των οικημάτων μέσα στα οποία διαβιούν μοναχοί ή γενικότερα τα μέλη μιας θρησκευτικής κοινότητας. Οι μονές απαρτίζονται συνήθως από ένα κεντρικό ναό (το λεγόμενο Καθολικό), παρεκκλήσια, τα κελιά των μοναχών, ξενώνες, την τράπεζα (τραπεζαρία), το μαγειρείο, τη βιβλιοθήκη κ.ά. Τα ίδια τα μοναστήρια αποτελούν πολιτιστικά μνημεία μοναδικά, όχι μόνο για την Ορθοδοξία και την Ελλάδα, αλλά για ολόκληρο τον κόσμο.

Ολοκληρώνοντας, θα πρέπει να τονιστεί ότι, ο τουρισμός αποτελεί μία από τις βασικές βιομηχανίες για την χώρα μας και Οφείλουμε όλοι να ενώσουμε τις δυνάμεις μας προκειμένου προωθώντας συγκεκριμένες στρατηγικές κατευθύνσεις για την βελτίωση του τουριστικού μας προϊόντος να καθιερώσουμε την χώρα μας ως έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

2.5 Η διάδοση του χριστιανισμού στη Κρήτη

Ο τρόπος με τον οποίο οι αρχαίοι Κρήτες λάτρευαν τους θεούς τους, σε σπήλαια και σε ιερά κορυφής, μεταφέρθηκε στις όλο και νεότερες γενιές και άρχισε να διαδίδεται ο Χριστιανισμός.

Οι Χριστιανοί της Κρήτης, έχτιζαν συχνά στις ίδιες θέσεις που οι πρόγονοί τους έφτιαχναν τους τόπους λατρείας και πολλές φορές με τις ίδιες πέτρες που είχαν λαξεύσει τα χέρια των αρχαίων μαστόρων. Οι αρχαίες συνήθειες ενσωματώθηκαν στις καινούριες και επιβιώνουν ακόμα και σήμερα ως εκπληκτικά μνημεία της θρησκευτικής παράδοσης των Κρητών.

Οι αρχαίοι Κρήτες και οι Μινωίτες, λάτρευαν ακόμα και ιερά δέντρα και το ίδιο κάνουν ακόμα και σημερινοί Κρητικοί... οι καλόγριες στέκονται με κατάνυξη και δέος μπροστά στο ιερό δέντρο προσεύχονται κάτω από τα φύλλα μιας μυρτιάς, κρεμούν στο κορμό και στα κλαδιά της αφιερώματα, όπως ακριβώς έκαναν και οι αρχαίοι πρόγονοί τους.

Από το 10^ο αιώνα και μετά τα χριστιανικά μνημεία της Κρήτης πολλαπλασιάζονται. Οικοδομούνται ναοί σύμφωνα με την βυζαντινή αρχιτεκτονική και αρχίζει να διαδίδεται η χριστιανική τέχνη. Οι τοιχογραφίες των ιερών ναών είναι θαυμάσιες και ανοίγουν το δρόμο εκείνο οδηγεί λίγο αργότερα στο θαύμα της Κρητικής ζωγραφικής σχολής.

Την περίοδο της Ενετοκρατίας που διήρκησε μέχρι το 1669, έτος κατά το οποίο ολοκληρώθηκε η κατάληψη του νησιού από τους Τούρκους, ήταν η περίοδος με την εντονότερη θρησκευτική ζωή. Εκατοντάδες μοναστήρια λειτουργούν στο νησί με μερικές χιλιάδες μοναχούς. Ένας απέραντος μνημειακός πλούτος που αποτελεί και σπουδαίο πολιτισμικό στοιχείο. Πολλά Κρητικά μοναστήρια αποτελούν πλέον όχι μόνο θρησκευτικά κέντρα αλλά και εστίες πολιτισμού και εθνική συνειδητοποίησης. Σπουδαίοι αγιογράφοι αναλαμβάνουν την τοιχογράφηση των ιερών ναών και σε πολλά μοναστήρια λειτουργούν εργαστήρια αντιγραφής βιβλίων καθώς και σχολεία. Ο Άγγελος, έργα του οποίου βρίσκονται σε μονές της κεντρικής Κρήτης και ο Μιχαήλ Δαμασκηνός, αποτελούν δύο από τα πιο λαμπρά παραδείγματα μεγάλων ζωγράφων που εικονογράφησαν εικόνες για τα μοναστήρια.

Την ίδια περίοδο στο Χάνδακα, λειτουργούν δεκάδες εργαστήρια ζωγραφικής που φιλοτεχνούν εικόνες για όλο τον ορθόδοξο κόσμο, αλλά και για τους καθολικούς που φαίνονται να εντυπωσιάζονται με τις εξαυλωμένες μορφές των αγίων και των μαρτύρων. Σε όλο το νησί σώζονται σήμερα περίπου 850 τοιχογραφημένοι ναοί. Λειτουργούν ακόμη 43 μοναστήρια, αριθμός πολύ μικρός εάν σκεφτούμε ότι πριν από την άλωση της Κρήτης από τους Τούρκους είχαν λειτουργήσει στο νησί πάνω από 700 μοναστικά κέντρα. Άλλα χρησιμοποίησαν σαν στάβλους και άλλα κατεδάφισαν γιατί από εκεί ξεκινούσε η αντίσταση εναντίον τους.

Τα μοναστήρια του νομού Ηρακλείου πέρα του ότι βρίσκονται σε τοποθεσίες εξαιρετικού φυσικού πλούτου και σε σχετικά απομονωμένες πλαγιές των ορεινών

όγκων, μας προσφέρουν σήμερα τη δυνατότητα να απολαύσουμε πολιτιστικούς θησαυρούς, που δεν είναι εύκολο να συναντήσουμε συχνά και να νοιώσουμε το σκίρτημα της έντονης θρησκευτικής ζωής μέσα από τους αυστηρούς κανόνες του μοναχισμού.

Τα πιο γνωστά μοναστήρια του νομού Ηρακλείου, για τα οποία γίνεται παρακάτω εκτενής αναφορά είναι: η Κερά Χερσονήσου, ο Άγιος Γεώργιος Γοργολαίνη Ασितών, η Παλιανή στο Βενεράτο, η Αγία Ειρήνη Κρουσώνα, ο Άγιος Γεώργιος Επανωσήφη, η Μονή Αγκαράθου, η Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Κουδουμά, η Μονή Απεζανών, η Μονή Παναγιάς Καλυβιανής, Η Μονή Παναγιάς Οδηγήτριας, Η Μονή Σαββαθιανών, η Μονή Βροντησίου στο Ζαρό, η Μονή Βαρσαμονέρου στα Βορίζια, η Αγία Αικαταρίνη Σιναιτών Ηρακλείου, ο Άγιος Παντελεήμονας Φόδελε.

2.6 Ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία των μοναστηριών της Κρήτης

Γνωστά τα μοναστήρια της Ορθόδοξης Ανατολής από τον 5ο αιώνα ακόμα, δεν έπαψαν να αποτελούν πόλο έλξης και εξέδρα προσανατολισμού για τους πιστούς χριστιανούς. Ιδιαίτερα στη Χριστιανική Κρήτη, όπου η μοναστική ζωή είναι γνωστή από την πρώτη Βυζαντινή περίοδο. Μέχρι σήμερα όμως, δε σώθηκαν στοιχεία ή μαρτυρίες για να επιβεβαιώσουν τη δημιουργία μοναστικών κέντρων στο νησί.

Τα παλαιότερα μοναστήρια, όπως βεβαιώνουν οι πηγές, ιδρύθηκαν στη Β΄ Βυζαντινή περίοδο (961-1204) αφού ήδη από το 1211 μΧ. που εγκαταστάθηκαν οριστικά οι Βενετοί στη Κρήτη τα τότε Μοναστήρια που λειτουργούσαν στήριζαν την Ορθοδοξία και φύλαξαν καλά την εθνική συνείδηση των Κρητικών. Έστησα το ανάστημά τους απέναντι στο νέο κατακτητή που αποκεφαλίζοντας τη Κρητική Εκκλησία προσπάθησε να νομιμοποιήσει τη κυριαρχία του απομακρύνοντας τους Ορθόδοξους Ιεράρχες. Οι Ενετοί απέτυχαν στη προσπάθειά τους να εκμεταλλευτούν αποικιοκρατικά το νησί. Η αντίσταση του λαού αφενός και η στήριξη του ορθόδοξου μοναχισμού αφετέρου, κυρίως από ανθρώπους λόγιους κληρικούς και λαϊκούς, δεν επέτρεψαν στον κατακτητή να πραγματοποιήσει τα σχέδιά του.

Ενώ κατά τον 15ο και 16ο αιώνα εξακολουθούν να ισχύουν απαγορευτικά μέτρα στη Κρήτη, λειτουργούν παλιά Μοναστήρια. Παράλληλα ο φόβος των επερχόμενων Τούρκων και η διαφαινόμενη κυριαρχία τους, έκανε τους Ενετούς να παραχωρήσουν θρησκευτικά προνόμια στους Κρητικούς, για να πλησιάσουν και να ενισχύσουν έτσι την άμυνά τους. Η κατά Χριστόν Μοναχική Ζωή γίνεται πλέον εντονότερη με την παραχώρηση μιας θρησκευτική ελευθερίας. Νόμοι των Ενετών απαλλάσσουν τους νέους από την "αγγαρεία τη θάλασσας". Εκατοντάδες Κρητικοί τότε γίνονται μοναχοί για να αποφύγουν να κάνουν κουπί στις Βενετσιάνικες γαλέρες. Όσοι δεν γίνονται δεκτοί από κάποια οργανωμένα Κοινόβια, ιδρύουν δικά τους ή αναστηλώνουν παλαιότερα και κατοικούν σε αυτά.

Καθώς δεν παρενοχλούνται , παρουσιάζεται μια μεγάλη άνθηση, αφού 1.000 περίπου μοναστήρια με 6.000 μοναχούς λειτουργού εκείνη την εποχή στη Μεγαλόνησο Κρήτη.

Παράλληλα στα μεγάλα μοναστικά κέντρα του νησιού, έζησαν σπουδαίοι ιερωμένοι οι οποίοι αξιώθηκαν να γίνουν Επίσκοποι και Πατριάρχες, όπως για παράδειγμα: ο Κύριλλος ο Λούκαρις, ο Πατριάρχης Κων/πόλεως, ο Μελέτιος ο Πηγάς, ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας από τη Μονή Παναγιάς Αγκαράθου κ.α.

Στην κατάκτηση της Κρήτης από τους Τούρκους (1669-1898), και την παραμονή τους σε αυτή δεν υπάρχει κάτι διαφορετικό από την Ενετοκρατία. Καταστράφηκαν τα περισσότερα από 1.000 μοναστήρια που υπήρχαν πριν από το 1645 και επιβίωσαν ελάχιστα. Όσα έγιναν Σταυροπηγιακά, κατά τη παραχώρηση των Τουρκικών προνομίων, καταστράφηκαν εκ νέου κατά τη διάρκεια των Κρητικών Επαναστάσεων (1811-1898). Στην περίοδο της Αιγυπτιακής κυριαρχίας του Μοχάμεντ Άλη (ή Μεχμέτ Αλή) (1831-1841), επιτράπηκαν οι επισκευές για κάποια μοναστήρια που είχαν χτιστεί παλιότερα. Όμως παρά την αναγνώριση της θρησκευτικής ελευθερίας στο νησί μετά τα προνόμια του Χάτι Χουμαγιούν(1856), υπήρξαν αρκετές καταστροφές και βεβηλώσεις Μοναστηριών από τους Τούρκους.

Το 1871 συντάσσεται στην Κωνσταντινούπολη ο "Διοργανισμός των εν Κρήτη Ιερών Μονών" που ενίσχυσε την οργάνωση των 50-60 Μοναστηριών τα οποία είχαν απομείνει. Την ακριβή οργάνωση ανέλαβαν οι αρχιερείς, οι Δημογεροντίες και τα συμβούλια των Μονών που λειτουργούν ως τα τέλη του 19ου αιώνα. Από το 1898 και μετά διοικούνται όλα από νόμους της Κρητικής Πολιτείας αρχικά έως το 1913. Από το 1913 και μέχρι σήμερα υπάρχει συνεννόηση της Εκκλησιαστικής Πολιτείας Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Εκκλησία της Κρήτης. Η συνεννόηση αυτή αφορά στη Διοίκηση και στην εποπτεία των μοναστηριών που είναι σε λειτουργία σήμερα στο νησί. Σήμερα τα κυριότερα και μεγαλύτερα μοναστήρια που λειτουργούν στο νησί είναι 43, από τα οποία 30 είναι ανδρικά και 13 γυναικεία, με ολιγάριθμους μοναχούς και μοναχές.

(Χιωτάκη Ασπασία, Ο θρησκευτικός τουρισμός στο νομό Ηρακλείου, 2008)

Παρακάτω αναφέρονται τα κυριότερα Μοναστήρια που λειτουργούν στην Κρήτη.

Α) Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης

Σήμερα στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης εκτός από 125 Ενοριακούς Ναούς, τα 300 παρεκκλήσια, τα 360 εξωκλήσια, τους 85 κοιμητηριακούς ναούς, τους 125 ιδιωτικούς ναούς και τους 45 μοναστηριακούς ναούς, λειτουργούν 6 ανδρικά μοναστήρια, 3 γυναικεία και 6 ησυχαστήρια.

ΑΝΔΡΩΕΣ ΜΟΝΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΜΟΝΕΣ	ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΑ
Κοιμήσεως Θεοτόκου Αγκαράθου	Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλιανής	Αγίων Θεοδώρων
Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη	Γεννεσίου Θεοτόκου Σαββαθιανών	Αγίων Πάντων Λουτρακίου
Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως	Αγίας Ειρήνης Κρουσώνα	Εισοδίων Θεοτόκου Ροδιάς
Αγίου Παντελεήμονα Φόδελε		Αγία Φωτεινή Ελληνοπεραμάτων
Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη		Γεννεσίου Θεοτόκου Παντάνασσας
Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου		Γεννεσίου Θεοτόκου Σγουροκεφαλίου Πεδιάδος

Β) Ιερά Μητρόπολη Γορτύνης και Αρκαδίας

Σήμερα στη Ιερά Μητρόπολη Γορτύνης και Αρκαδίας ανήκουν 108 Ενοριακοί Νομοί, 65 παρεκκλήσια, 745 εξωκλήσια, 60 Κοιμητηριακοί Ναοί, 10 Μοναστηριακοί Ναοί και λειτουργούν επίσης 5 ανδρικά και 1 γυναικείο μοναστήρι.

ΑΝΔΡΙΚΑ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ
Μονή Βροντησίου	Μονή Παναγίας Καλυβιανής
Μονή Οδηγητρίας	
Μονή Απεζανών	
Μονή Κουδουμά	
Μονή Αγίου Νικολάου Ζαρού	

2.6.1 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στην Περιφέρεια Ηρακλείου

(Μονές οι οποίες λειτουργούν. Αναφέρονται επίσης και τα μοναστήρια- εξαρτήματά τους τα οποία δεν λειτουργούν.)

Μονή Αγκαράθου

Η μονή Αγκαράθου είναι αφιερωμένη στην Παναγία και βρίσκεται σ' ένα πετρώδες ύψωμα 23χλμ. έξω από το Ηράκλειο ανάμεσα στα χωριά Σγουροκεφάλι και Σαμπάς της επαρχίας Πεδιάδος. Παρότι ο χρόνος ίδρυσης δεν είναι ακριβώς γνωστός, η ύπαρξη της είναι γνωστή από το 1504. Είναι από τα παλαιότερα μοναστήρια της Κρήτης με σημαντική πνευματική, ιστορική και κοινωνική παρουσία στη ζωή ολόκληρου του νησιού. Η μεγάλη της ακμή παρουσιάστηκε κατά την περίοδο της ενετοκρατίας η οποία κόπηκε για 200 χρόνια στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Κατά την διάρκεια αυτή σχηματίστηκε εκεί επαναστατικό σώμα, έπαιξε το ρόλο του φιλόπτωχου ταμείου, λειτούργησε ως αλληλοδιδασκτικό σχολείο, και έγινε ορμητήριο αγωνιστών κατά την επανάσταση του 1866. Ο ναός ανοικοδομήθηκε το 1894 και με το τέλος της τουρκοκρατίας άρχισε μια νέα περίοδος ακμής έως σήμερα όπου έχουν εγκατασταθεί στη μονή νέοι μορφωμένοι μοναχοί, πτυχιούχοι πανεπιστημιακών σχολών.

Οι ιστορικές συγκυρίες συνέτειναν ώστε να αναπτυχθεί η μονή και να αποκτήσει τεράστιες εκτάσεις γης στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου. Τα εξαρτήματα αυτά ήταν:

1. Της *Κυρίας Ελεούσας* στο Βορίτσιο: πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα μοναστήρια – εξαρτήματα της Μονής Αγκαράθου. Επρόκειτο για ένα μοναστήρι φρουριακού τύπου στο οποίο διατηρούνται ακόμα οι πολεμίστρες, το καθολικό στη μέση του περιβόλου, τρεις τάφοι μοναχών ή ηγουμένων αλλά δυστυχώς όχι οι σκεπές του και τα κελιά των μοναχών.

2. Η *Κερά Αημινώτισσα*: κατά τα φαινόμενα αρχικά λειτουργούσε ως ανεξάρτητο. Ήταν μοναστήρι γυναικών. Δεν είναι γνωστό το πότε ακριβώς καταστράφηκε, πιθανότατα όμως - όπως τα περισσότερα μοναστήρια της Βενετοκρατούμενης Κρήτης – δεν άντεξε την τουρκική λαίλαπα του 1645- 1669. Το μοναστήρι αφού ερημώθηκε έπειτα διαλύθηκε. Το ίδιο και τα κελιά, τα υπόλοιπα κτήριά του και τα χωράφια καλλιεργήθηκαν. Το καθολικό άντεξε περισσότερο αλλά υπέστη σημαντικές φθορές.

3. *Άγιος Γεώργιος* στις Χοχλακίες: Το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου ήταν χτισμένο σε μια άγονη πετρώδη αλλά κατάφυτη από πεύκα και αγριολούλουδα περιοχή. Ο ναός είναι χτισμένος στη κορυφή του υψώματος ενώ το μόνο κτίσμα που σώζεται σήμερα γύρο από το ναό είναι μια θολωτή δεξαμενή, κτίσμα της τελευταίας δεκαετίας της Ενετοκρατίας.

4. *Αγία Τριάδα* στην Επισκοπή: Πρόκειται για ένα κτηριακό συγκρότημα που τα υπόλοιπα κτήρια πλην του ναού σώζονται σε μορφή ερείπια. Δεν είναι γνωστό αν ποτέ υπήρξε ανεξάρτητο πριν γίνει εξάρτημα της Αγκαράθου. Η κατασκευή του είναι πολύ φροντισμένη και σε συνδυασμό με τα ερείπια των χτισμάτων δείχνουν ότι ήταν κάτι περισσότερο από ένα απλό ξωκλήσι.

5. *Άγιος Γεώργιος* Καβού: Παρέμεινε υπό την εξουσία της μονής μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα οπότε και η περιουσία του περιήλθε στο Εφεδρικό Ταμείο Ηρακλείου. Τα ερείπια του μαρτυρούν ότι υπήρξε μοναστήρι φρουριακού τύπου, χτισμένο πάνω σε ύψωμα, με κεντρική είσοδο από τη δυτική πλευρά. Από όλο το συγκρότημα σήμερα σώζεται ο μονόκλιτος ναός, η κεντρική είσοδος και τα ερείπια κελιών βόρειας πλευράς.

Μονή Αγίου Ιωάννου Καλλέργη

Το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου στην περιοχή Καλλέργη είναι το μοναδικό που λειτουργεί στην συγκεκριμένη περιοχή, καθώς πρόκειται για ένα χώρο όπου ευνοήθηκε ο μοναχισμός λόγω της γαλήνης που προσέφερε μακριά από οικισμούς και χωριά. Υπάγεται στη κοινότητα Σμαρίου και βρίσκεται κοντά στο Καστέλι Πεδιάδος. Απέχει από το Ηράκλειο περίπου 38χλμ. Η μονή είχε περάσει περίοδο ερήμωσης και εγκατάλειψης. Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για τη μονή προέρχονται από το 1874. ο Ι. Μ. Καραβαλάκης τονίζει ότι η μονή χτίστηκε στα μέσα του περασμένου αιώνα όπως αναφέρει ο Μ. Παρλαμάς, σε χώρο παλαιότερης μονής. Την άποψη αυτή στηρίζει το γργονός ότι στο σημερινό ναό υπάρχει εικόνα του Χριστού με τη χρονολογία 1856.

Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Κουδουμά)

Η μονή τιμά την Κοίμηση της Θεοτόκου και απέχει από το Ηράκλειο περίπου 75χλμ. Χτισμένη παραλιακά, η πρόσβαση γινόταν μέχρι πρόσφατα με τα πόδια, ενώ η επίσκεψη γίνεται και από τη θάλασσα. Ο ναός και τα κελιά των μοναχών χτίστηκαν μέσα σε σπηλαιώδης κοιλότητες, ωστόσο δεν είναι γνωστή η χρονολογία της ίδρυσης της. Σήμερα ζουν εκεί 18 μοναχοί.

Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη

Η μονή βρίσκεται σε υψόμετρο 480μ. σε απόσταση 32χλμ. Από το Ηράκλειο, στα όρια των επαρχιών Τεμένους και Μονοφατισίου. Θεωρείται και αυτό ως ένα από τα σπουδαιότερα και πλουσιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Είναι ιδιόρρυθμη και υπάγεται στη Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης. Εκτιμάται ότι ιδρύθηκε γύρω στο 1600 με κελιά χτισμένα ανεξάρτητα το ένα δίπλα στο άλλο. Και αυτό με τη σειρά του υπέστη μεγάλες καταστροφές κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και συνέβαλαν στην τότε ερήμωση του. Στο χώρο της μονής υπάρχει σήμερα ένα μικρό μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης στο οποίο φυλάσσονται ιερά κειμήλια και χρεόγραφα του 18ου αιώνα. Παράλληλα κατοικείται από μεγάλο αριθμό μοναχών.

Η μονή Αϊ-στράτηγου στον Αγαλαντέ:

Η μονή του Αϊ-στράτηγου αποτέλεσε εξάρτημα της μεγάλης μονής του Επανωσήφη. Ήταν χτισμένη σε ένα όμορφο τοπίο 2χλμ. από το χωριό Καρκαδιώτισσα, με δρυς, κυπαρίσσια και άλλα δέντρα. Δυστυχώς το μεγάλο μετόχι της μονής αυτής, που κατά την ίδρυσή της φαίνεται να ήταν μεγαλύτερο από τη μονή του Επανωσήφη, έχει καταστραφεί και η σημερινή του εικόνα δεν θυμίζει σε τίποτα το μεγαλείο στο οποίο βρισκόταν. Κατάφερε να λειτουργεί έως και τα πρώτα χρόνια της τουρκικής κατάκτησης.

Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως

Η μονή Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου βρίσκεται νοτιοανατολικά από το χωριό Ανώπολη Πεδιάδος 15χλμ. έξω από το Ηράκλειο σε μία κατάφυτη κοιλάδα. Η παράδοση θέλει τη μονή να δημιουργείται έπειτα από την καταστροφή της Μονής του Αγίου Γεωργίου στις εκβολές του Αποσελέμη. Αναφέρεται ότι λειτουργούσε σχολείο στη μονή από το 1862. Ληλατήθηκε από τους Τούρκους καθώς έγινε γνωστό σε αυτούς η βοήθεια που παρείχαν από τους μοναχούς κατά του κατακτητή. Τα γεγονότα αυτά διαδραματίστηκαν ξανά και κατά το 1896 μέχρι που ανασυγκροτήθηκε ξανά και κατάφερε να αποτελεί σήμερα ένα πραγματικό ησυχαστήριο.

Εξαρτήματα της μονής:

1. Μονή *Αγίου Γεωργίου Αποσελέμη*: Πρόκειται για ένα μοναστήρι το οποίο λειτουργούσε κατά τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας χωρίς να γνωρίζουμε σήμερα το πότε καταστράφηκε και τι απέγιναν οι μοναχοί που ζούσαν εκεί.
2. *Άγιος Ιωάννης* στον Μπεζέτη: Η σκήτη του Αγίου Ιωάννη στον Μπεζέτη βρίσκεται στη διοικητική περιφέρεια του Καινούριου Χωριού Πεδιάδος. Πρόκειται για ένα μικρό θολωτό ναό όπου στη βόρεια πλευρά του διατηρούνται ακόμα ίχνη κτηριακού συγκροτήματος (κελιά, φούρνος και βοηθητικές εγκαταστάσεις)

Αγίου Γεωργίου Γοργοελήμονα (Γοργολαϊνή)

Η μονή τιμάται στο όνομα του Αγίου Γεωργίου και Αγίου Νικολάου και βρίσκεται κοντά στο χωριό Κάτω Ασίτες σε απόσταση 24χλμ. από το Ηράκλειο σε υψόμετρο 530μ. Λόγω της ορεινής της θέσης λειτούργησε ως έδρα επαναστατών και επαναστατικών συνελεύσεων κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Και αυτή η μονή

σημαδεύτηκε από λεηλασίες και καταστροφές εξαιτίας του εθνικού ρόλου που έπαιξε εναντίων των κατακτητών.

Μονή Οδηγήτριας

Η Μονή Οδηγήτριας βρίσκεται πάνω σε φυσική οχυρή θέση, κοντά στο χωριό Σίββας, σε απόσταση 65χλμ. Από το Ηράκλειο. Οι τοιχογραφίες του ναού μαρτυρούν την ύπαρξη της μονής από τον 14ο αιώνα. Πρόβαλε σθεναρή αντίσταση κατά την επαναστατική περίοδο και χαρακτηρίζεται ως ένα από τα σπουδαιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Σήμερα η ζωή της μονής μετριέται σε ελάχιστους μοναχούς που διατηρούν την παράδοση των μοναχών και των παλιών σκητών των Αστερουσίων. Η ίδρυσή της μπορεί να τοποθετηθεί στο 14ο αιώνα. Αυτό μαρτυρούν οι τοιχογραφίες του ναού-ήταν τότε που χτίστηκα και το αρχικό κλίτος του ναού. Όσον αφορά τη λατρεία της Παναγίας της Οδηγήτριας πρόκειται για ένα εικονογραφικό τύπο βρεφοκρατούσας Παναγίας, με αυστηρά χαρακτηριστικά, που καθιερώθηκε από την περίφημη εικόνα της Μονής Οδηγών της Κωνσταντινούπολης.

Μονή Βροντησίου

Πρόκειται για ένα από τα πιο φημισμένα μοναστήρια του νομού. Η μονή κατά των 17^ο αιώνα ήταν ένα από τα πλουσιότερα και σημαντικότερα πνευματικά και καλλιτεχνικά μοναστικά κέντρα της Κρήτης, με πλούσια βιβλιοθήκη, η οποία καταστράφηκε στη μεταγενέστερη εποχή της τουρκοκρατίας. Τα τελευταία χρόνια σε κτήριο που βρίσκεται στον εξωτερικό περίβολο της μονής στεγάζεται το @ιεθνές Χωριό Κρητικής Νεολαίας και αποτελεί σημείο συνάθροισης των νέων της Κρήτης για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων. Στη μονή αυτή κατάφεραν να διασωθούν αντιπροσωπευτικές εικόνες του μεγάλου Κρητικού ζωγράφου Μιχαήλ Δαμασκηνού.

Μονή Απεζανών

Η μονή Απεζανών βρίσκεται σε θέση με μαγευτική θέα, σε απόσταση 63χλμ. από το Ηράκλειο. Τιμάται στο όνομα του Αγίου Αντωνίου. Χάρη σε ένα ειδικό έγγραφο συμφωνίας που διέθετε η μονή για την προστασία της από τους Τούρκους, κατάφεραν να σωθούν η πλούσια βιβλιοθήκη, αντικείμενα θείας λατρείας, και διάφορα εκκλησιαστικά κειμήλια. Κι έτσι όμως δε στάθηκε αρκετό εμπόδιο για τους Τούρκους, οι οποίοι για άλλη μια φορά έδειξαν την μανία τους και σε αυτή τη μονή λεηλατώντας την και καταστρέφοντας κελιά και αποθήκες. Οι μοναχοί που βρίσκονται σήμερα εκεί είναι στον αριθμό 18.

Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου

Η Μονή της Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου είναι η πιο πρόσφατα χτισμένη μονή του νομού καθώς τα εγκαίνια της έγιναν μόλις στις 15 Απριλίου του έτους 2002. Βρίσκεται σε μια ήσυχη γειτονιά ενός προαστίου της πόλης και πρόκειται για κοινοβιακή μονή στην οποία μένουν σήμερα πέντε μοναχοί. Η μονή ξεκίνησε να χτίζεται ως ένα τάμα, που τελικώς πραγματοποίησε με αγάπη μια κάτοικος της περιοχής.

Ο χώρος της εκκλησίας χτίστηκε το 1965, όπου άρχισε ο κόσμος να την μαθαίνει. Λόγω της όλο και μεγαλύτερης προσέλευσης του κόσμου η μέχρι τότε κατασκευή της εκκλησίας δεν εξυπηρετούσε τις ανάγκες τους, κι έτσι ακριβώς κάτω από τον μικρό ναό χτίστηκε ένας δεύτερος μεγαλύτερος. Ο χώρος αυτός αρχικά προοριζόταν για χώρος εκθεμάτων γι' αυτό και είναι λίγο ιδιόρρυθμη η κατασκευή του έχοντας το ιερό στο μπροστινό μέρος του ναού. Για τον λόγο αυτό παρομοιάζεται με τον ναό της Αναστάσεως. Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι ο μόνος ναός που έχει αγιογραφηθεί με Κρητικούς αγίους και εθνοπατέρες.

Τα θαύματα της Οσίας Ειρήνης του Χρυσοβαλάντου είναι εκατοντάδες ιδιαίτερα για τα ζευγάρια που δύσκολα αποκτούν παιδιά αλλά και για σοβαρές ασθένειες. Τέλος η μονή διατηρεί στο χώρο της γηροκομείο και μικρή έκθεση διαφόρων πατέρων.

Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλιανής

Η μονή Παλιανής είναι χτισμένη στα ερείπια αρχαίου ναού και βρίσκεται στα νότια του χωριού Βενεράτου. Σύμφωνα με πληροφορίες χρονολογείται από το 668 και από τότε αναφέρεται ως 'παλαιά', κι έτσι δικαιολογεί και την ονομασία της. Και αυτή η μονή υπέστη με την σειρά της λεηλασίες, καταστροφές ακόμα και σφαγιασμούς των μοναχών. Από τα τέλη του 19ου αιώνα άρχισε μια καινούρια περίοδος για το μοναστήρι στο οποίο σήμερα ζουν 50 μοναχές.

Γενεσίου Θεοτόκου Σαββαθιανών (Μονή Κυρ' Σαββατίου)

Η μονή Σαββαθιανών βρίσκεται βορειοδυτικά της Ροδιάς, 22χλμ. από το Ηράκλειο, σ' ένα μεγάλο κατάφυτο κόλπωμα. Ο δίκλιτος ναός είναι αφιερωμένος στον Άγιο Αντώνιο, προστάτη των μοναχών, προς τιμήν του οποίου χτίστηκε ο παλαιός σπηλαιώδης ναός που βρίσκεται 200 περίπου μέτρα από το σημερινό καθολικό. Τα τελευταία χρόνια ο σπηλαιώδης ναός επεκτάθηκε με τη κατασκευή του κλίτους του Αγίου Σάββα. Το καθολικό της σημερινής μονής είναι αφιερωμένο στη Γέννηση της Θεοτόκου και τους Αγίους Σαράντα.

Αγίας Ειρήνης Κρουσώνας

Λίγο πιο πάνω από το χωριό Κρουσώνας στις ανατολικές παρυφές του Ψηλορείτη, βρίσκεται η μονή της Αγίας Ειρήνης. Τιμάται στο όνομα της Αγ. Ειρήνης και της Κοίμησης της Θεοτόκου. Ανήκει στην κατηγορία των παλαιότερων μοναστηριών της Κρήτης καθώς αναφέρεται από το 1671. Το μοναστήρι λεηλατήθηκε, κάηκε και σφαγιάστηκαν οι μοναχοί του επί τουρκοκρατίας παραμένοντας στη νέκρα της σιωπής έως το 1944 όπου τελειοποιήθηκαν οι διαδικασίες ανοικοδόμησης του. Έκτοτε εξακολουθεί να λειτουργεί έως σήμερα ως γυναικείο μοναστήρι.

Παναγιά Καλοβιανή

Το όνομά της προέρχεται προφανώς από το γειτονικό οικισμό Καλύβια, 60χλμ. έξω από την πόλη του Ηρακλείου. Κατά τα έτη 1956-57 ο δραστήριος μητροπολίτης Γορτύνης και Αρκαδίας Τιμόθεος Παπουτσάκης δημιούργησε μια Χριστιανική Πολιτεία με κέντρο το μοναστήρι, χτίζοντας ορφανοτροφείο θηλέων, γηροκομείο, οικοκυρική σχολή, ίδρυμα νεανίδων, σχολή κοπτικής – ραπτικής, δημοτικό σχολείο, τυπογραφείο, εργαστήριο υφαντικής πλεκτικής και ιεροραπτικής, μουσείο κ.α.

Μονή Καρδιώτισσας Κεράς

Η μονή Κεράς είναι αφιερωμένη στην Παναγία και τιμάται στα Εισόδια της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου. Βρίσκεται πάνω στον ορεινό όγκο της Δίκτης, σε απόσταση 50χλμ. από το Ηράκλειο και υψόμετρο 630μέτρων, κοντά στο ομώνυμο σημερινό χωριό της επαρχίας Πεδιάδος.

Η ιστορία της εικόνας που κλάπηκε τρεις φορές από τους Τούρκους και επέστρεψε πίσω μόνη της από την Κων/πολη, όπου είχε μεταφερθεί, αποτελεί πόλο έλξης για πολλούς πιστούς. Η μονή είχε δεχτεί αλλεπάλληλα τουρκικά πλήγματα το 1822, το 1841 και το 1866, παρόλο που από το 1720 είχε γίνει Σταυροπηγιακή. Υπήρξε καταφύγιο επαναστατών και πιθανότατα λειτούργησε και ως κρυφό σχολείο.

Σήμερα έχει μετατραπεί σε μονή καλογραιών και βρίσκεται σε παρακμή. Η νεότερη ιστορία της μονής είναι γνωστή σε ικανοποιητικό βαθμό σε σχέση με την παλαιότερη που παραμένει άγνωστη. Δεν είναι γνωστή η χρονολογία ιδρύσεώς της και η μελετητές έχουν κατευθύνονται με τις παλαιότερες αναφορές. (Μονές οι οποίες δεν λειτουργούν)

Μονή Αγίου Φανουρίου Βαλσαμονέρου.

Βρίσκεται στην περιοχή Βοριζίων, σε απόσταση 55χλμ. από την πόλη του Ηρακλείου. Σε μικρή απόσταση από τη μονή βρίσκεται το καθολικό της μονής . Σήμερα σώζεται μόνο ο τρίκλιτος ναός που τιμάται στο όνομα του Αγίου Φανουρίου, της Παναγίας και του Αγίου Ιωάννου.

Υπήρξε σημαντικό κέντρο τέχνης. Εξαιρετικό είναι το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει αλλά και το καταγράφον εσωτερικό του ναού, οι οποίες τοιχογραφίες διατηρούνται σε καλή σχετικά κατάσταση. Παρουσιάζει καλλιτεχνικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Στο ιστορικό μουσείο Κρήτης στο Ηράκλειο βρίσκεται σήμερα το εξαιρετικής και ξυλογλυπτικής τέχνης τέμπλο της μονής. Σιναΐτικο μοναστήρι Αγίας Αικατερίνης. Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης του Ηρακλείου δίπλα στο μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά.

Έως και το 1669 όταν αλώθηκε η Κρήτη από τους Τούρκους η Αγία Αικατερίνη αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα εκκλησιαστικά και πνευματικά ιδρύματα της ορθοδοξίας. Σπουδαίο μοναστικό κέντρο με τεράστιους οικονομικούς πόρους, πρόσφερε πολλά στην εκπαίδευση των ορθόδοξων Κρητικών και άλλων. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί και μετά την απελευθέρωση της Κρήτης με πρωτοβουλία της Αρχιεπισκοπής Κρήτης, μετατράπηκε σε εκθετήριο εκκλησιαστικών κειμηλίων και εικόνων όπου εκθέτονται σήμερα έργα μεγάλων αγιογράφων, όπως ο Μιχαήλ Δαμασκηνός.

Αγίου Παντελεήμονα Φόδελε

Η μονή ανήκει στη κοινότητα Φόδελε, 22 χλμ. έξω από το Ηράκλειο και κατακλύζεται από πυκνή και δενδρώδης βλάστηση, προσθέτοντας τη δική της ομορφιά στο απομονωμένο μοναστήρι. Ο ναός αποτελείται από δυο κλίτη αφιερωμένος στον Άγιο Παντελεήμονα και τον Άγιο Αντώνιο. Η μονή βρέθηκε στο πέρασμα των Τούρκων αίροντας ό,τι πολύτιμο διέθετε η μονή και έπειτα την κατέστρεψαν. Η μονή αποτέλεσε οργανωμένο μοναστηριακό κέντρο για 30 περίπου χρόνια μετά την κατάληψη του Χάνδακα από τους Τούρκους, παρότι υπέστη πολλές καταστροφές. Σήμερα είναι ερειπωμένη και γίνονται προσπάθειες ανασύλωσης και κατοίκησης της.

Μονή(;) Αγίας Φωτεινής στο Αβδού

Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυρίως ως ερημητήριο και όχι σαν μοναστήρι. Δεν φαίνονται να υπάρχουν ίχνη οργανωμένου μοναστηριού, όμως στα τέλη του 19ου αιώνα μόναζε ένας τουλάχιστον μοναχός. Βρίσκεται σε υψόμετρο 760μ. σε μια δύσβατη περιοχή με πυκνή βλάστηση και απότομες πλαγιές.

Κοντά στον σπηλαιώδη ναό της Αγίας Φωτεινής υπάρχει άλλος ένας, επίσης σπηλαιώδης, αφιερωμένος στην Αγία Άννα. Το σπήλαιο της Αγίας Φωτεινής έγινε γνωστό ως κρησφύγετο κατά τη περίοδο των Κρητικών Επαναστάσεων.

Μονή Σωτήρα Χριστού στο όρος Γιούχτα

Η Μονή του Σωτήρα Χριστού βρίσκεται στην κορυφή του όρους Γιούχτα,. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό κτίσμα με τέσσερα κλίτη αφιερωμένα στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος Χριστού (06/08), στην Αγία Ζώνη (31/08), στους Αγίους Αποστόλους (30/06) και στους Αγίους Αναργύρους (01/07).

Λειτουργούσε καθ' όλη τη διάρκεια της Ενετοκρατίας ενώ τώρα δεσπόζει και προστατεύει όλη τη περιοχή και το νομό. Ο Γιούχτας αποτελούσε από τα αρχαιότερα χρόνια λατρευτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι Αρχάνες και η Κνωσός, δύο περιοχές με ζωηρότατη μινωική παρουσία και σπουδαία ανάκτορα.

Μονή Ιερουσαλήμ

Η Μονή Ιερουσαλήμ βρίσκεται στο χωριό Λουτράκι της Επαρχίας Μελεβιζίου, 20χλμ. από το Ηράκλειο. Υπήρξε κέντρο επαναστατικής δράσης κατά τη περίοδο της τουρκοκρατίας και σήμερα είναι έρημο και ξεχασμένο. Ελάχιστα επισκευασμένα κελιά μένουν να θυμίζουν το πολύπαθο αυτό μοναστήρι όπως επίσης και ένα έργο που ξεκίνησε και δεν τελείωσε ποτέ, το σανατόριο της Ιερουσαλήμ. Οι αναφορές που γίνονται για τη μονή είναι από το 1671-1672.

Μονή Καβαλλάρας

Η Μονή αποτελούσε μετόχι της Ιεράς Μονής Διονυσίου του Άθω, και σήμερα υπάρχει ως ξωκλήσι στην ενορία Κορφών του Μαλεβιζίου. Χτισμένη σε μια πολύ όμορφη τοποθεσία αποτελούσε τόπο μοναστικής γαλήνης. Ο ναός διατηρείτε σε καλή κατάσταση καθώς και ερείπια χτισμάτων. Η σημερινή κατάσταση δυστυχώς δεν θυμίζει πολύ την παλαιότερη υπόστασή του. Αυτό που μπορεί να διακρίνει κανείς είναι εξωτερικών τοίχων, κελιών, και παλαιότερων θεμελιώσεων. Η παράδοση δεν διέσωσε σχεδόν τίποτα για το μοναστήρι παρά μόνο το ότι υπήρξε ονομαστό με παράδοση στη φιλοξενία και καταφύγιο για τους επαναστάτες του 1821.

Αγίου Αντωνίου Άρβης

Η μονή βρισκόταν στην έξοδο του φαραγγιού της Άρβης και πιθανά στη θέση του άλλοτε ιερού του Αρβίος Διός.

Σήμερα είναι εγκαταλελειμμένη.

(Χιωτάκη Ασπασία, Ο θρησκευτικός τουρισμός στο νομό Ηρακλείου, 2008)

2.6.2 Μοναστήρια της Βιάννου

Πρόκειται για μοναστήρια που έσβησαν στο πέρασμα του χρόνου χωρίς όμως να σβήσει και η ανάμνησή τους. Ήταν οργανωμένα με μεγάλες ιδιοκτησίες που διατηρήθηκαν ακόμη και σε πολύ δύσκολες ιστορικές περιόδους.

Αγία Μονή

Το μοναστήρι της Αγίας Μονής είναι το μοναδικό που είχε καταφέρει να επιβιώσει- ίσως λόγω του ότι βρισκόταν σε κεντρική θέση. Πιθανότατα να αποτελούσε καλλιτεχνικό και λατρευτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Δεν είναι γνωστό το πόσοι μοναχοί μόναζαν εκεί το 1842, ούτε σε πια κατάσταση βρισκόταν. Προφανώς λειτουργούσε ως το 1842 κανονικά αλλά κατά τη περίοδο 1842-1865 παρέμεινε χωρίς μοναχούς.

Μονή Ριζόβιλλου ή Ριζόβιγλου

Η μονή βρισκόταν κοντά στο ύψωμα Κέρατον της Κοινότητας Επάνω Βιάννου. Σήμερα το μόνο που σώζεται είναι το τοπωνύμιο 'Ριζόβιγλο', και μια αμυδρή ανάμνηση της παλαιάς μονής.

Μονή Κεραλμενιώτισσας

Η μονή Κεραλμενιώτισσας αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα μοναστήρια της Βιάννου. Βρίσκεται στη περιφέρεια του χωριού Καλάμι, κοντά σε ένα γραφικό φαράγγι και απέχει μερικές εκατοντάδες μέτρα από τη θάλασσα. Η επωνυμία έχει σχέση μάλλον με τη θέση της μονής σε παραθαλάσσια περιοχή.

Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στο Καβού

Η μονή βρίσκεται στην περιφέρεια του χωριού Καλάμι Βιάννου. Ο ναός είναι μονόκλιτος, σε περιοχή όπου υπάρχει καβούσι (πηγή), στην οποία οφείλει την ονομασία της η μονή. Τα ερείπια των κελιών που σώζονται δίπλα στο ναό αποτελούν απόδειξη για το ότι υπήρξε ένα πολύ παλιό μοναστήρι το οποίο χάθηκε και αυτό έπειτα από τις δυσκολίες της τουρκικής επανάστασης. Υπήρχε πριν από το 1645 και διέθετε περιουσία κατά το 1870.

2.6.3 Εκκλησιαστικά συγκροτήματα – εκκλησίες

Ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Μηνά

Ο μεγαλοπρεπής αυτός καθεδρικός ναός είναι ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία της ορθοδοξίας και έχει συμπληρώσει ήδη 100 χρόνια ζωής. Λίγα μέτρα δεξιότερα του ναού βρίσκεται η Αγία Αικατερίνη. Η εκκλησία άρχισε να χτίζεται το 1862. Οι εργασίες διακόπηκαν στην επανάσταση του 1866-69, για να συνεχιστούν αργότερα όπου τελικά εγκαινιάστηκε το 1895. Το συνολικό εμβαδόν του είναι 1.350 τ.μ.

Η καλαίσθητη αιογράφηση του ναού προσθέτει έναν ιδιαίτερο τόνο και μια κατασκευαστικότητα στο λαμπρό αυτό οικοδόμημα. Στη βορειοδυτική πλευρά του ναού βρίσκεται ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά με εξαιρετικό τέμπλο και εικόνες του μεγάλου ζωγράφου της αναγέννησης Γ. Καστρογιάννη.

Ο Ναός του Αγίου Τίτου

Βρίσκεται στην ομώνυμη πλατεία στην οδό 25ης Αυγούστου, που οδηγεί από το λιμάνι προς την πόλη. Χτίστηκε μάλλον στη Β΄ Βυζαντινή περίοδο, όταν η έδρα της Κρήτης μεταφέρθηκε από τη Γόρτυνα στον Χάνδακα. Λειτουργήσε και ως μητροπολιτικός ναός, καθώς ήταν ο επισημότερος και μεγαλύτερος ναός στην πόλη.

Στην περίοδο της ενετοκρατίας έγινε έδρα του Λατίνου Αρχιεπισκόπου και αργότερα οι Τούρκοι το μετέτρεψαν σε τζαμί. Υπήρξε θύμα του καταστροφικού σεισμού το έτος 1856 και ξαναχτίστηκε το 1872, όπου με ορισμένες αλλαγές που έγιναν λειτουργήσε ως ορθόδοξη εκκλησία. Με την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους μεταφέρθηκαν στην Βενετία εκκλησιαστικά κειμήλια, εικόνες, καθώς και η κάρα του Αγίου Τίτου. Τελικά τον Μάιο του 1962 έγινε η επανακομιδή της κάρας που βρίσκεται σήμερα στο ναό.

Η Βασιλική του Αγίου Μάρκου

Βρίσκεται στον ίδιο δρόμο με τον ναό του Αγίου Τίτου στην πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου ή Λιονταριών. Χτίστηκε από τους Ενετούς το 1239 και την αφιέρωσαν στο όνομα του προστάτη τους. Από τους Τούρκους μετατράπηκε σε τζαμί. Το 1956, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών την αποκατέστησε στην αρχική της μορφή.

Σήμερα λειτουργεί ως πινακοθήκη, όπου φιλοξενεί έργα μεγάλων σύγχρονων ζωγράφων της Κρήτης. Στο χώρο αυτό στεγάστηκε η μεγάλη έκθεση με έργα του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου, που ήρθαν από πολλές χώρες το 1990, με τη συμπλήρωση 450 χρόνων από τη γέννησή του.

Ο Ναός του Αγίου Πέτρου και Παύλου

Ο Ναός του Αγίου Πέτρου και Παύλου βρίσκεται ανατολικά του Ιστορικού μουσείου και απέναντι από το Ξενία, περιστοιχισμένος από βυζαντινά ερείπια. Χτίστηκε τη περίοδο της Ενετοκρατίας και ανήκε σε Δομινικανούς μοναχούς. Από τους Τούρκους μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τέμενος.

Με τις αναστηλωτικές εργασίες που συντελούνται στο ναό, η πόλη θα αποκτήσει ένα ακόμη αξιόλογο μνημείο, που θα μπορεί να καλύψει θρησκευτικές ανάγκες ή να εξυπηρετήσει πολιτιστικές και άλλες πνευματικές εκδηλώσεις.

2.6.4 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στο νομό Ρεθύμνου

Μονή Αρκαδίου

Η **Μονή Αρκαδίου** βρίσκεται 23 χλμ από το Ρέθυμνο και είναι ένα από τα πιο ιστορικά μοναστήρια της Κρήτης. Μια εκδοχή λέει ότι πήρε το όνομα της από τον ιδρυτή της Αρκάδιο την Β' Βυζαντινή περίοδο. Μια άλλη εκδοχή αναφέρει για μια επιγραφή που υπάρχει στο καμπαναριό της εκκλησίας και αναφέρει ότι χτίστηκε τον 16ο αιώνα. Η καταστροφή του μοναστηριού έγινε το 1866, ενώ αργότερα ανοικοδομήθηκε και αναστηλώθηκε στην πρώτη του μορφή. Τα μόνια που μαρτυρούν την τραγωδία και το αίμα που χύθηκε πριν από περίπου 145 χρόνια είναι το μισοκαμένο τέμπλο και μια μπάλα κανονιού η οποία είχε σφηνώσει στο αιωνόβιο κυπαρίσσι έξω από την εκκλησία. Η επίθεση στην μονή ξεκίνησε στις 8 Νοεμβρίου του 1866 από τον τουρκικό στρατό και Αλβανούς συμμάχους τους. Τότε ο Ηγούμενος Γαβριήλ, αφού του είχε ζητηθεί να εγκαταλείψει τη μονή, αρνήθηκε να φύγει. Μια ημέρα μετά, οι Τούρκοι τον σκοτώνουν κι έτσι οι υπόλοιποι Κρητικοί (πολεμιστές και γυναικόπαιδα) κλείνονται στην πυριτιδαποθήκη. Ύστερα από σωματική και ψυχική εξάντληση και με τη σιγουριά της αιχμαλωσίας τους από τους Τούρκους πυροδότησαν τα βαρέλια με το μπαρούτι και η έκρηξη ήταν τόσο δυνατή ώστε προκάλεσε την καταστροφή της Μονής και φυσικά τον θάνατο των Ελλήνων αλλά και κάποιων Τούρκων που είχαν εισβάλει στην Μονή. Το Αρκάδι έχει χαρακτηριστεί από την Ουνέσκο ως Ευρωπαϊκό Μνημείο Ελευθερίας. (<http://2811.gr/>)

Μονή Μπαλί

Βρίσκεται στον παραθαλάσσιο οικισμό Μπαλί που απέχει 37 χιλιόμετρα από τη πόλη του Ρεθύμνου. Το μοναστήρι οικοδομήθηκε το 17ο αιώνα είναι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη και εντυπωσιάζει η πρόσοψη του που παρουσιάζει έντονα στοιχεία αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής.

Μονή Αρσανίου

Η Μονή Αρσανίου βρίσκεται σε απόσταση 12 χιλ ανατολικά του Ρεθύμνου και ιδρύθηκε στα χρόνια της Βενετοκρατίας . Ο σταυροειδής με τρούλο ναός οικοδομήθηκε το 1888 και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο.

Μονή Αγίας Ειρήνης

Η μονή της Αγίας Ειρήνης βρίσκεται σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων νότια της πόλης του Ρεθύμνου κοντά στο Ρουσσοσπίτι. Η ύπαρξη του χρονολογείται από τον 14ο αιώνα και σήμερα λειτουργεί ως πυρήνας προστασίας και διαφύλαξης της λαϊκής μας παράδοσης στον τομέα της χειροτεχνίας, της υφαντικής και της κεντητικής.

Μονή Πρέβελη

Η **Ιερά Μονή Πρέβελης** βρίσκεται στα νότια του νομού Ρεθύμνου, δυτικά από τις εκβολές του ποταμού Κουρταλιώτη. Η Μονή, που ιδρύθηκε τον 16ο ή τον 17ο αιώνα, έχει μεγάλη ιστορία και η συμβολή των μοναχών της σε όλους τους αγώνες της Ελλάδας για ανεξαρτησία, είναι σημαντική. Είναι από τις πιο γνωστές και αξιοσέβαστες Μονές της Κρήτης, μέσα σε ένα κατάφυτο και καταπράσινο τοπίο! Σήμερα το μοναστήρι είναι έρημο, αλλά λειτουργεί Μουσείο με αρκετό αρχαιακό υλικό, εκκλησιαστικά έγγραφα, άμφια και άλλα.

Μονή Βωσάκου

Η Μονή Βωσάκου βρίσκεται 50 χιλιόμετρα ανατολικά του Ρεθύμνου και είναι αφιερωμένη στο Τίμιο Σταυρό. Ο σημερινός ναός είναι σύγχρονος και οικοδομήθηκε το 19ο αιώνα. Καταστράφηκε δύο φορές από τους Τούρκους το 1646 και 1821. Τα τελευταία χρόνια η μονή ξαναζωντανεύει με τη παρουσία μοναχών και τις προσπάθειες αναστήλωσης της.

(<http://www.cretetaxitransfers.gr/el/monasteries-rethimno.php>)

2.6.5 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στα Χανιά

Μονή Χρυσοσκαλίτισσας

Η Μονή Χρυσοσκαλίτισσας βρίσκεται 76 χλμ Νοτιοδυτικά από τα Χανιά, στο δρόμο για το περίφημο Ελαφονήσι με τις άσπρες αμμουδιές του. Το μοναστήρι είναι χτισμένο πάνω σε έναν ψηλό βράχο, οπότε θα χρειαστεί να ανηφορίσετε για να προσκυνήσετε. Αξίζει όμως τον κόπο μιας και μόλις φτάσετε θα αντικρίσετε ένα κατάλευκο μοναστήρι με θέα στο Λιβυκό πέλαγος. Η παράδοση λέει ότι το τελευταίο σκαλί από τα 90 που έχει η Μονή ήταν χρυσό, γι' αυτό και ονομάστηκε Μονή Χρυσοσκαλίτισσας. Δυστυχώς δεν είναι γνωστή η χρονολογία ίδρυσής της. Γιορτάζει στις 15 Αυγούστου.

Μονή Τζαγκαρόλων

Η Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδος των Τζαγκαρόλων βρίσκεται στο ακρωτήριο Μελέχα στα Χανιά. Πρόκειται για ένα από τα πιο σημαντικά μοναστήρια της Κρήτης και χρονολογείται στα τέλη της Βενετοκρατίας. Η παράδοση λέει ότι η μονή ιδρύθηκε από τους αδελφούς Ιερεμία και Λαυρέντιο Τζαγκαρόλους, πράγμα που επιβεβαιώνουν και αρχαιικά έγγραφα του μοναστηριού. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 οι μοναχοί εγκαταλείπουν το μοναστήρι αλλά δεν προλαβαίνουν να πάρουν ή να κρύψουν πολύτιμα κειμήλια και έγγραφα, τα οποία είτε καίγονται είτε αρπάζονται από τους κατακτητές. Μετά το τέλος της επανάστασης το μοναστήρι ανοικοδομείται και παίρνει τη σημερινή του μορφή. Συνεχίζει να παίζει σημαντικό ρόλο στη θρησκευτική και οικονομική ανάπτυξη της Κρήτης και κάθε χρόνο το επισκέπτονται πλήθη πιστών. (www.2811.gr/)

2.6.6 Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στο νομό Λασιθίου

Μονή Τοπλού

Η Μονή Τοπλού είναι ένα από τα σημαντικότερα και πιο πλούσια μοναστήρια της Κρήτης. Βρίσκεται 14 χιλιόμετρα Ανατολικά της Σητείας και 6 περίπου χιλιόμετρα Βορειοδυτικά από το Παλαίκαстро. Έχει σχήμα τετραγωνικό και είναι περιτειχισμένο με ένα ψηλό τείχος (πάνω από 10 μέτρα) που το καθιστά απόρθητο κάστρο. Το μοναστήρι έχει μακρά ιστορία που χάνεται στα βάθη των αιώνων. Έχει αποκρούσει πολλές επιθέσεις εχθρών, κυρίως πειρατών, αλλά και έχει καταστραφεί πολλές φορές (1821, 1866) και οι μοναχοί του έχουν υποστεί διώξεις και σφαγές. Ήταν εγκαταλελειμμένο και ερειπωμένο από το 1821-1828. Παρ' όλες τις καταστροφές σημαντικοί θησαυροί σώζονται σε καλή κατάσταση, όπως οι θαυμάσια διατηρημένες αγιογραφίες του 14ου αιώνα που κοσμούν τους τοίχους του και πολλές εικόνες της Κρητικής Σχολής με σημαντικότερη το «Άξιον Εστί» του μεγάλου ζωγράφου και αγιογράφου Ι. Κορνάρου (1770).

Μονή Κρουσταλένιας

Η Μονή Κρουσταλένιας βρίσκεται 42 χιλιόμετρα Δυτικά από τον Άγιο Νικόλαο και 92 Νοτιοανατολικά από το Ηράκλειο δίπλα στο χωριό Άγιος Κωνσταντίνος κοντά στην ανατολική είσοδο του οροπεδίου του Λασιθίου σε υψόμετρο πάνω από 800 μέτρα. Είναι κτισμένη σε μικρό λόφο που περιβάλλεται από μεγάλα βράχια και γιγαντιαίους υπεραιώνόβιους πρίνους. Σύμφωνα με ανάγλυφη πλάκα χρονολογείται από το 1241 (αρχές της Βενετοκρατίας) και είναι αφιερωμένη στη μνήμη της Κοίμησης της Θεοτόκου. Λίγα χρόνια πριν το 1550 μετά από περισσότερα από 200 χρόνια ερήμωσης της περιοχής οι Βενετοί αποφασίζουν να κατοικηθεί η περιοχή και

πάλι και φέρνουν πρόσφυγες από την Πελοπόννησο. Ανάμεσα στους πρόσφυγες ήταν και οι αδελφές Παλλαντία και Θεόκλητη Ντανασή, ηγουμένισσες των Μονών Παναγίας του Σπηλαίου και Αγίας Μαρίας της Πελοποννήσου που ξαναέκτισαν το μοναστήρι στα ερείπια του παλιού. Στη διάρκεια της μεγάλης επανάστασης του κρητικού λαού (1821) η μονή υπό την ηγεσία του «φιλικού» ηγούμενου της Γερβάσιου συμμετείχε ενεργά στον αγώνα και πλήρωσε βαριά αυτήν την συμμετοχή της. Το 1823 ο Αιγύπτιος πολέμαρχος Χασάν Πασάς κατέλαβε την Μονή και μετά από λεηλασία την κατέστρεψε ολοσχερώς. Η καταστροφή ήταν μεγάλη και μόλις το 1862 ανακαινίστηκε και πάλι και ξαναδόθηκε στην θεία λατρεία. Στη διάρκεια της επανάστασης του 1866-69 στην Μονή εγκαταστάθηκε η Επαναστατική Επιτροπή του Αγώνα και ο χώρος μετατράπηκε σε εργαστήριο κατασκευής φυσιγγίων. Στις 29 Μαΐου 1867 η Μονή και τα χωριά της περιοχής καταστράφηκαν από τα εξαγριωμένα στίφη των Τούρκων. Στα χρόνια περί το τέλος της τουρκοκρατίας και στις αρχές του 20ου αιώνα στο χώρο λειτούργησε δημοτικό σχολείο όπου φοιτούσαν τα παιδιά από γύρω χωριά. Στην περίοδο της ιταλογερμανικής κατοχής (1941-44), η μονή μεταβλήθηκε από τους κατακτητές σε χώρο συγκέντρωσης αιχμαλώτων, αφού πρώτα έδιωξαν τους μοναχούς γιατί περιέθαλπαν και τροφοδοτούσαν τους άντρες των αντάρτικων τμημάτων που δρούσαν στην περιοχή.

Ιερά Μονή Βιδιανής

Η Ιερά Μονή Βιδιανής βρίσκεται κοντά στην Βορειοδυτική είσοδο του οροπεδίου του Λασιθίου κτισμένη σε μια πέτρινη κοιλότητα του όρους Λουλουδάκι. Κτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα πάνω στα ερείπια παλιάς ερειπωμένης εκκλησίας και είναι αφιερωμένη στην Ζωοδόχο Πηγή. Η εκκλησία και τα κυριότερα κτίσματα της Μονής κάηκαν από τους Τούρκους τον ηρωικό Μάιο του 1867 κατά την μεγάλη εξέγερση του Κρητικού λαού. Αμέσως όμως χάρις εις το φρόνημα και το ζήλο του ηγούμενου και των μοναχών άρχισε η ανοικοδόμηση της Μονής. Επίσης τα τελευταία χρόνια γίνονται εκτεταμένες εργασίες αποκατάστασης, συντήρησης και αναστήλωσης του Μοναστηριού. Επίσης προγραμματίζεται η λειτουργία Μουσείου Φυσικής ιστορίας στον χώρο γύρω από το μοναστήρι που θα βοηθήσει στο ξαναζωντάνεμα της ιστορικής Μονής.

Ιερά Μονή Φανερωμένης Αγίου Νικολάου

Η Μονή Φανερωμένης Αγίου Νικολάου είναι κτισμένη μέσα στον αρχαιολογικό χώρο της Μινωικής πόλης Γουρνιά σε ένα μικρό υψωματάκι. Η Μονή βρίσκεται σε απόσταση 24 χιλιόμετρα Ανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 45 χιλιόμετρα Δυτικά από την Σητεία. Ο ναός της Μονής είναι κτισμένος σε σπηλιά και είναι αφιερωμένος στην Μαριάμ. Η μονή ονομάζεται αλλιώς και «Παναγιά στα Γουρνιά» και χρονολογείται από την Β΄ Βυζαντινή περίοδο (961-1204) και έχει φρουριακή μορφή γιατί δεν χρησίμευε μόνο ως προσκυνηματικός τόπος, αλλά προστάτευε ταυτόχρονα

τους χριστιανούς που έβρισκαν καταφύγιο εκεί σε δύσκολες εποχές. Επειδή η Μονή είχε σημαντική κτηματική περιουσία συχνά ήρθε σε προστριβές με τους Οθωμανούς άρχοντες που είχαν κτήματα δίπλα στη Μονή. Στο χώρο της Μονής λειτούργησε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας σχολείο που πολλά προσέφερε στην νεολαία της περιοχής και όλου του νομού. Η ντόπια παράδοση αναφέρει ότι εδώ διδάχτηκε τα πρώτα της γράμματα και η γνωστή αγωνίστρια της ελευθερίας της Κρήτης Ροδάνθη η Κρητσοτοπούλα (1821).

Μονή Φανερωμένης Σητείας

Η Μονή Φανερωμένης Σητείας βρίσκεται 8 περίπου χιλιόμετρα Δυτικά από την Σητεία κοντά στην παραλίες Πλατάκι και Άγιοι Πάντες δίπλα στην είσοδο του φαραγγιού των Αγίων Πάντων. Ο δρόμος στο τελευταίο του κομμάτι είναι καλός τσιμεντόδρομος που οδηγεί από την θάλασσα έως ψηλά στο μοναστήρι. Το όνομα της Φανερωμένης δόθηκε από την εικόνα της Μαριάμ που βρέθηκε μέσα σε μια μικρή σπηλιά κοντά στην εκκλησία. Μια παλιά επιγραφή μιλάει για μια ανακαίνιση του μοναστηριού που έγινε το 1624. Στον ναό υπάρχουν αγιογραφίες που χρονολογούνται από το 1455 και είναι μαυρισμένες από φωτιά που άναψαν κάποτε οι Τούρκοι. Η Μονή λέγεται ότι είναι του 14ου αιώνα.

Μονή Καψά

Η Μονή Καψά ή ακριβέστερα η Μονή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου βρίσκεται σε μαγευτικής ομορφιάς βραχώδη και απότομη περιοχή μπροστά στο Λιβυκό πέλαγος, ανάμεσα του Μακρύγιαλου και του Γκουνουρά σε απόσταση 9 χιλιόμετρα ανατολικά από τον Μακρύ Γιαλό, 32 Ανατολικά από την Ιεράπετρα και 35 χιλιόμετρα Νότια από τη Σητεία και 67 χιλιόμετρα Νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο.

Η Μονή φέρεται να έχει κτιστεί γύρω στον 15ο αιώνα και μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα υπήρχε μια εκκλησούλα μέσα σε σπηλιά αφιερωμένη στον Άγιο Ιωάννη και λίγα κελιά για τους μοναχούς. Μετά η Μονή συνδέεται με τις δραστηριότητες ενός ιδιότυπου μοναχού που ισχυριζόταν ότι έβλεπε οράματα και θεράπευε ανίατα άρρωστους με το όνομα Ιωσήφ. Οι φήμες αυτές προσέλκυσαν πλήθη κόσμου με πολλά δώρα προς τον «άγιο» που τα χρησιμοποίησε για την επέκταση τόσο του ναού, όσο και των κελιών. Έφερε ονομαστούς τεχνίτες ξυλογλύπτες και αγιογράφους της περιοχής και διακόσμησε το ναό (1869-1870). Αργότερα το έργο του μοναχού αυτού συνέχισε ο εγγονός του που έκανε πολλές επεκτάσεις, συντήρησε και αναστήλωσε πολλούς χώρους στο μοναστήρι, έφερε νερό, καλλιέργησε τα κτήματα γύρω. Ο επισκέπτης εκτός από το προσκύνημα στον ιερό τόπο μπορεί να θαυμάσει το καταγάλανο και απέραντο Λιβυκό Πέλαγος, να δει την είσοδο ή και να διασχίσει το περίφημο γειτονικό φαράγγι και να στοχαστεί ανάμεσα στη γη, στον ουρανό και στην θάλασσα σχεδόν μόνος. Η πρόσβαση είναι αρκετά εύκολη, γιατί υπάρχει ένας καλά ασφαλτοστρωμένος δρόμος που οδηγεί από τον Μακρύγιαλο στο Μοναστήρι και στην είσοδο του φαραγγιού. (<http://www.xania.net/>)

2.7 Δράσεις για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στο Ηράκλειο της Κρήτης

Τις δυνατότητες και τα προβλήματα του εκκλησιαστικού τουρισμού στην Κρήτη, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των πολιτιστικών μνημείων, συζήτησαν ιεράρχες και φορείς του νησιού σε ημερίδα που διοργανώθηκε στο Ηράκλειο. Η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης και οι μητροπόλεις της Δωδεκανήσου ξεκίνησαν εκστρατεία (www.inout.gr-) με τη στήριξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την προώθηση και ανάπτυξη του εκκλησιαστικού τουρισμού.

Η αρχή έγινε με μια πρωτότυπη ημερίδα που οργανώθηκε από τους ιεράρχες της Κρήτης και των Δωδεκανήσων. Πραγματοποιήθηκε στο Ηράκλειο και στη διάρκεια των εργασιών της επισημάνθηκε ότι ο μη εμπορεύσιμος θρησκευτικός τουρισμός στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση και ποιοτική αξία στο εισερχόμενο περιηγητικό ρεύμα. Μάλιστα, ανακοινώθηκε ότι θα υπάρξουν επαφές για κοινή δράση ή συνεργασία στο θέμα του θρησκευτικού τουρισμού με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ενώ οι ορθόδοξοι ναοί και τα εκκλησιαστικά μνημεία στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα θα μπορούν να είναι «ανοιχτά» για όλους τους χριστιανούς επισκέπτες, ανεξαρτήτως δόγματος.

Στην πρωτότυπη, αλλά ενδιαφέρουσα ημερίδα που πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή του Αρχιεπισκόπου Κρήτης Ειρηναίου, μητροπολιτών της μεγαλονήσου και των Δωδεκανήσων, ιερέων, φορέων του τουρισμού, εκπροσώπων της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, των προεδρείων των ξενοδόχων, των ξεναγών, του ΕΟΤ, συζητήθηκαν οι δυνατότητες, οι προοπτικές αλλά και τα προβλήματα του εκκλησιαστικού τουρισμού σε συνδυασμό με τους τρόπους προβολής και ανάδειξης των εκκλησιαστικών μνημείων και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο εκκλησιαστικός τουρισμός, όπως τονίστηκε, θα αποτελέσει «ζώσα» εναλλακτική μορφή τουρισμού σε μνημεία της πίστης και σε ιερά προσκυνήματα. Ο στόχος διαφοροποιείται από τον τουρισμό της ύλης και του χρήματος, καθώς στόχος της Εκκλησίας δεν είναι το κέρδος, αλλά, όπως διακήρυξαν Αρχιεπίσκοπος και μητροπολίτες, στόχος είναι η ουσιαστική παραγωγή ιεραποστολικού έργου ανάδειξης των ιστορικών μνημείων και γαλούχησης γύρω από την ορθόδοξη χριστιανική πίστη. «Δεν θέλουμε επ ουδενί να εμπορευματοποιηθεί η θρησκευτική μας παράδοση».

Η Εκκλησία μας δεν πρόκειται να δραστηριοποιηθεί στο μάρκετινγκ και στο εμπόριο. Υπηρετούμε και πορευόμαστε με αρχές και αξίες, της πίστης της παράδοσής μας και παράλληλα με τα έργα πολιτισμού και τέχνης θα τις αναδείξουμε μέσω του εκκλησιαστικού τουρισμού», τόνισε χαρακτηριστικά ο μητροπολίτης Πέτρας και Χερσονήσου Νεκτάριος, ο οποίος είναι πρόεδρος της νεοσύστατης επιτροπής επί του εκκλησιαστικού τουρισμού. Ο ίδιος ζήτησε τη συστράτευση και ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων για την επιτυχία του στόχου της Εκκλησίας της Κρήτης και του Οικουμενικού Πατριαρχείου, επισημαίνοντας ότι στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα υπάρχουν πολλά εκκλησιαστικά μνημεία που μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης.

Στον σχεδιασμό ξεχωρίζουν τα γνωστά παγκοσμίως προσκυνήματα των Αποστόλων Παύλου και Τίτου. Οι τοπικοί φορείς, από την πλευρά τους, δήλωσαν στήριξη στην πρωτοβουλία της Εκκλησίας της Κρήτης και του Πατριαρχείου, προτάσσοντας ωστόσο τη στήριξη των αρμοδίων στην ανάδειξη και ανάπλαση των ιστορικών-θρησκευτικών μνημείων.

(Λακιώτη Ειρήνη, Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η περίπτωση του θρησκευτικού τουρισμού στο νομό Ηρακλείου, 2008)

2.8. Γενικές προτάσεις – Συμπεράσματα

Ο Θρησκευτικός Τουρισμός.

- ✓ Δεν πρέπει να δράσει, σαν τις εκδρομές των θεοφοβούμενων ανθρώπων, μεγάλης ηλικίας, που πηγαίνουν σε μια μέρα να επισκεφθούν ορισμένο αριθμό μοναστηριών
- ✓ Δεν πρέπει να είναι μόνο για τους ορθοδόξους αλλά και να απευθύνεται στους χριστιανούς όλων των δογμάτων.
- ✓ Δεν πρέπει να είναι μόνο για τους ηλικιωμένους.
- ✓ Δεν πρέπει να αποκλείει τους θιασώτες ξένων θρησκειών ούτε ακόμα τους άθεους.
- ✓ Δεν πρέπει να κινείται στον χώρο της τυπολατρίας, αλλά στον χώρο της θρησκευτικότητας του ελληνικού χώρου, παρουσιάζοντας τα καλά που έχει να προσφέρει η ελληνική θρησκεία στην Ελλάδα μέσα από την Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία. Έτσι θα γίνει κατανοητό ότι και η ψυχή του ανθρώπου μπορεί να ωφεληθεί, εκτός των άλλων πλεονεκτημάτων που παρέχει η φύση, όπου υπάρχουν τα χιλιάδες μοναστήρια.
- ✓ Δεν πρέπει να επηρεάσει με οποιονδήποτε τρόπο, τη θρησκευτικότητα και τη ζωή των ανθρώπων που εντρυφούν μέσα στους χώρους των Μοναστηριών, ούτε να οδηγείται σε διαδικασίες μετατροπής καθεστώτος, (όπως έγινε με πρόταση ελληνίδας ευρωβουλευτού) διότι για όλα υπάρχουν λύσεις, ώστε να υπάρχουν σε ένα και τα τρία.

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για σωστό προγραμματισμό και σωστή προώθηση του Θρησκευτικού Τουρισμού, ώστε να γίνει πράξη η διαφημιστική έκφραση «αγοράζοντας το ένα (ελληνικός τουρισμός) να κερδίζεις τρία» . Το marketing δεν καταστρέφει αλλά διατηρεί την διαχρονικότητα ώστε να συνεχίζει να υπάρχει και ο χώρος και τα πλεονεκτήματα που προσφέρονται από τον Θρησκευτικό Τουρισμό. Αυτούς και άλλους χώρους, ποίος δεν θα ήθελε να επισκεφθεί και με τον κατάλληλο τρόπο να μπορεί να εφαρμοστεί το «αγοράζοντας το ένα (ελληνικός τουρισμός) να κερδίζεις τρία» .

Το [www.Apodimos.com](http://www.apodimos.com) υποστηρίζει ότι εάν μπορέσουμε να εφαρμόσουμε και προσμίξουμε σωστά την ελληνική Φύση, τον Πολιτισμό και το Θρησκευτικό συναίσθημα, τότε και ο ελληνικό τουρισμός θα κερδίσει και εκείνοι που θα γευθούν και τα τρία για τα οποία αναφερθήκαμε πιο πάνω.

Μπορούμε κατά συνέπεια να εκτιμήσουμε ότι, εφόσον δεν εκδηλωθεί το δυσμενέστερο σενάριο στις διεθνείς εξελίξεις, που θα επηρέαζε ασφαλώς και όλους τους ανταγωνιστές μας, τα επόμενα χρόνια μπορεί να είναι θετικάγια τον τουρισμό μας, εάν η όλη κατάσταση προσεχθεί σωστά, ώστε να γίνουν άμεσες διορθωτικές κινήσεις, και επίσης να γίνουν κινήσεις προσέλευσης νέων τουριστών που να αφορά την μακρόχρονη ανάπτυξη ορισμένων παραμέτρων, που είναι σε χρήση, αλλά και ορισμένων που μπορούμε να αναπτύξουμε και λόγω του χώρου που ζουν οι έλληνες αλλά και μέσα από τους χώρους των Αποδήμων Ελλήνων και της Χριστιανικής Πίστης, η οποία έχει και αυτή αφήσει τα σημάδια της παράδοσης της, εκτός των θεμάτων που αγαπούν οι τουρίστες και έρχονται να γνωρίσουν την Ελλάδα και τον ήλιο της και να γευθούν τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό.

Προσοχή !!! πρέπει να χειριστούμε σωστά την προώθηση του Θρησκευτικού Τουρισμού μέσα σε βάθος χρόνου, χρησιμοποιώντας και παρουσιάζοντας όλους του άξονες που μπορούν να καθοριστούν μέσα τον Θρησκευτικό Τουρισμό με σωστό προγραμματισμό και την εκμετάλλευση που προσφέρεται από τις πηγές της Ελληνικής Χριστιανικής Θρησκείας.

(<http://www.apodimos.com/>)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία – Άρθρα

- Ρούπας Βασίλης, Αρχές τουρισμού, , Αθήνα 1997
- Χιωτάκη Ασπασία, Ο θρησκευτικός τουρισμός στο νομό Ηρακλείου, 2008
- Τσερώτα Γεωργία, Ο θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα, 2008
- Λακιώτη Ειρήνη, Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η περίπτωση του θρησκευτικού τουρισμού στο νομό Ηρακλείου, 2008
- Βλασίδη Βλάση, Προσκυνηματικός Τουρισμός και προσκυνητές – επισκέπτες στην Ελλάδα, 2006
- Έντυπο ενημερωτικό τουριστικό υλικό, από τα Γραφεία Πληροφοριών Ε.Ο.Τ. Ηρακλείου
- Ελληνικός περιοδικός Τύπος

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

- <http://www.apodimos.com>
- <http://olympia.gr/>
- <http://news.kathimerini.gr>
- <http://www.traveldailynews.gr>
- <http://www.cretetaxitransfers.gr>
- <http://www.anatolh.com>
- <http://www.investingreece.gov>
- <http://www.coastlearn.org>
- <http://www.2811.gr/>
- <http://www.xania.net/>
- <http://www.theodromion.com>
- <http://el.wikipedia.org/>